

**Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Toruniu**

**Strategia działania
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej
w Toruniu na lata 2013-2016
z perspektywą do 2020 r.**

I. Spis treści

II. Założenia do opracowania Strategii działania WFOŚiGW w Toruniu na lata 2013 – 2016.	3
III. Cel strategiczny i misja.....	5
IV. Diagnoza stanu środowiska i sytuacji gospodarczej w województwie kujawsko – pomorskim	5
a) stan środowiska,	5
1. POWIETRZE.....	6
2. ODPADY.....	8
3. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.....	9
4. OCHRONA PRZYRODY	14
5. HAŁAS	16
6. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	18
7. NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA	21
b) sytuacja społeczno – gospodarcza,.....	24
c) stan wdrożenia prawa wspólnotowego,.....	25
d) dokumenty regionalne i krajowe, z których wynika konieczność finansowania określonych działań,	27
V. Kierunki wsparcia.....	28
a) wsparcie w latach 2009 – 2011,	28
b) ocena potrzeb finansowania działań ochrony środowiska,	32
VI. Struktura organizacyjna i instrumenty finansowania.....	39
a) sytuacja finansowa Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w latach 2009 – 2011 i możliwości finansowania realizacji w latach 2013 – 2020,.....	39
b) analiza SWOT WFOŚiGW w Toruniu,	43
c) polityka komunikacyjna Funduszu,.....	44
VII. Finansowanie.....	46
a) z podziałem na poszczególne priorytety w %,.....	46
b) z podziałem na poszczególne priorytety w mln zł,.....	47
c) z podziałem na formy dofinansowania w %,.....	48
d) z podziałem na formy dofinansowania w mln zł,.....	48
e) przewidywane potrzeby w odniesieniu do możliwości funduszu – braki w finansowaniu,	48
VIII. Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkimi funduszami.....	49
IX. Aktualizacja i ocena funkcjonowania Strategii.....	53

II. Założenia do opracowania Strategii działania WFOŚiGW w Toruniu na lata 2013 – 2016

Zgodnie z art. 400 k ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 ze zmianami; dalej: POŚ) zadaniem Zarządu Wojewódzkiego Funduszu jest opracowanie projektu Strategii działania. Rada Nadzorcza Wojewódzkiego Funduszu jest natomiast zobligowana do uchwalania raz na cztery lata Strategii, która ma wynikać zarówno ze Wspólnej Strategii działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy, jak i uwarunkowań regionalnych – art. 400 h ust. 4 pkt 1 POŚ. Podstawą do opracowania niniejszej Strategii Funduszu jest – przyjęta 26 czerwca 2012 r. przez Radę Nadzorczą Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - „Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r.”(dalej: Wspólna Strategia). Dokument ten wyznacza misję Funduszy, brzmiącą:

SKUTECZNIE WSPIERAMY DZIAŁANIA NA RZECZ ŚRODOWISKA

oraz nadaje kierunek wyznaczając cel strategiczny, którym jest:

poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku.

We Wspólnej Strategii wskazano, że priorytetami, na których koncentrować się będzie merytoryczna działalność Funduszy w perspektywie strategicznej 2013-2020 będą:

- ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi,
- racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona atmosfery,
- ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że są to obszary wpisujące się w kierunki interwencji określone w projekcie Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”.

Ponadto należy podkreślić, że Wspólna Strategia zakłada również, że celami horyzontalnymi Funduszy realizowanymi w każdym z ww. priorytetów Wspólnej Strategii będą:

- wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z Traktatu Akcesyjnego,
- dążenie do wykorzystania środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną,
- stymulowanie "zielonego" (sprzyjającego środowisku) wzrostu gospodarczego w Polsce m.in. poprzez wspieranie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, ekoinnowacyjności, niskoemisyjności gospodarki i społeczeństwa oraz tworzenia warunków do powstawania zielonych miejsc pracy,
- promowanie zachowań ekologicznych, działań i przedsięwzięć służących zachowaniu bogactwa, różnorodności biologicznej oraz adaptacji do zmian klimatycznych.

Realizacja priorytetów Wspólnej Strategii następować będzie w wyniku realizacji zadań przyporządkowanych działaniom zgrupowanym w ramach czterech „operacyjnych” perspektyw: beneficjenci, finanse, procesy wewnętrzne, a także innowacje, wyzwania i rozwój. Założono, iż by cel generalny był do zrealizowania musi dokonywać się postęp w każdej z tych perspektyw.

Zakres działań oraz sposób ich realizacji wyznaczony w Strategii działania WFOŚiGW w Toruniu na lata 2013 – 2016 oparty został przede wszystkim na analizie skuteczności i efektywności aktualnie realizowanej przez Fundusz strategii działania, tak aby zebrane doświadczenia oraz osiągnięte efekty ekologiczne były podstawą do kontynuowania działań Funduszu na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Poniższy dokument, czerpiąc ze Wspólnej Strategii, zachowuje spójność z:

- Polityką ekologiczną państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016,
- Długookresową strategią rozwoju kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Polityką Energetyczną Polski do 2030 roku,
- Średniookresową strategią rozwoju kraju Polska 2020,
- dziewięcioma zintegrowanymi strategiami o charakterze horyzontalnym, w szczególności ze Strategią Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko Perspektywa 2020 (BEIŚ).

Działalność Funduszu opiera się również na realizacji polityki ekologicznej województwa, toteż podczas prac nad Strategią bazowano na regionalnych dokumentach obejmujących swym zakresem tematykę środowiskową:

- Strategii rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2007-2020,
- Planie Gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 – 2023,
- Programie ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko– pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018.

Obecnie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu realizuje założenia Strategii działania na lata 2009 – 2012. Realizowane od 2009 roku cele strategiczne to:

1. Współfinansowanie projektów inwestycyjnych, realizowanych z udziałem środków pochodzących z Unii Europejskiej w ochronie środowiska i gospodarce wodnej.
2. Wspomaganie inwestycji, zapewniających ograniczenie odprowadzania zanieczyszczeń do środowiska, polepszenie jego jakości, uzyskanie standardów emisyjnych i środowiskowych, wynikających z obowiązującego prawa.

Taktyka Wojewódzkiego Funduszu oparta jest na systemie planowania strategicznego, który pozwolił aby przez skoordynowane i wielokierunkowe działania w poszczególnych dziedzinach ochrony środowiska uzyskać efekt synergii w środowisku jako całości. Realizacja każdego z zadań, poza osiągnięciem zamierzonego efektu ekologicznego ma na celu doskonalenie funkcjonalności Funduszu jako organizmu – firmy, tak aby wykorzystane szanse wzmacniały mocne strony, a jednocześnie minimalizowały słabości. Proces ciągłego doskonalenia organizacji Wojewódzkiego Funduszu ma bezpośrednie przełożenie na zadowolenie Beneficjentów, co jest jednoznaczne z ilością i jakością podejmowanych przez Fundusz i jego Klientów wyzwań jakimi są inwestycje w środowisko. Zakres zadań, które dofinansowuje Wojewódzki Fundusz bezpośrednio wynika z ustawy Prawo ochrony środowiska – rozdział 4 Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej,

art. 400 a ust. 1 pkt 1-9 i 11-42. Jednak każdorazowo w trakcie kształtowania Strategii działania, bazą do wpisania priorytetów jest analiza aktualnego stanu środowiska.

III. Cel strategiczny i misja

Misja funduszu brzmi:

skutecznie wspieramy działania na rzecz środowiska.

Główny cel strategiczny:

poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku w województwie kujawsko-pomorskim.

Istotą realizacji niniejszej Strategii będzie istniejący w chwili jej uchwalenia potencjał finansowy i organizacyjny Funduszu. Przez potencjał finansowy Funduszu rozumie się łączny stan i strukturę aktywów netto posiadanych przez Fundusz oraz wypracowane zasady gospodarki finansowej Funduszu. Z kolei przez potencjał organizacyjny rozumie się tu przede wszystkim instytucjonalną zdolność Funduszu (z uwzględnieniem potencjału kadrowego) do wdrażania programów europejskich oraz instytucjonalną zdolność do finansowania szerokiej i zróżnicowanej palety zadań związanych z ochroną środowiska i gospodarką wodną.¹

IV. Diagnoza stanu środowiska i sytuacji gospodarczej w województwie kujawsko – pomorskim

a) stan środowiska,

Analiza SWOT stanu środowiska² i jego finansowania.

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
stan środowiska		stan środowiska	
1	„zielone województwo”	1	zanieczyszczenie bakteriologiczne (bakterie typu coli) głównych rzek województwa
2	liczne i różnorodne formy ochrony przyrody	2	„skromne” zasoby głównych zbiorników wód podziemnych
3	duża różnorodność gatunkowa fauny i flory	3	braki w uporządkowaniu systemu gospodarki ściekowej
4	udział społeczeństwa w trosce o środowisko – centra edukacji ekologicznej, inicjatywy	4	zagrożenie dla siedlisk przyrodniczych, degradacja powierzchni ziemi i krajobrazu,

¹ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

² Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

	samorządów, itp.		zmiany stosunków wodnych związane z eksploatacją złóż kopalin
		5	niekorzystne warunki aerosanitarne
system finansowania		system finansowania	
1	dogodne formy finansowania inwestycji – pożyczki, wożenia, dotacje	1	brak instrumentów mobilizujących samorządy do poprawy stanu środowiska
2	wieloletnie doświadczenie instytucji w systemie finansowania środowiska		
3	udział banków we współfinansowaniu inwestycji środowiskowych		
4	udział uczelni wyższych w badaniach naukowych środowiska	2	niewystarczające środki w formie dotacji
SZANSE		ZAGROŻENIA	
stan środowiska		stan środowiska	
1	duże możliwości rozwoju OZE – energia wiatru, ziemi i wód podziemnych	1	zagrożenie południowej części województwa deficytem wody
2	zwiększająca się świadomość ekologiczna	2	zagrożenie powodziom głównie w dnie doliny Drwęcy i Noteci
3	widoczne efekty inwestycji środowiskowych	3	niespełnieniem wymagań środowiskowych zawartych w dyrektywach unijnych
system finansowania		system finansowania	
1	zwiększenie efektywności systemu windykacji kar i opłat środowiskowych	1	brak wiedzy z zakresu pomocy publicznej
2	poprawa stanu wiedzy przedsiębiorców na temat obowiązków uiszczania opłat środowiskowych	2	niestabilność gospodarki
3	„nowy pakiet unijnych dofinansowań”	3	zmniejszenie zdolności zadłużania się

1. POWIETRZE³

Jakość powietrza atmosferycznego zależy głównie od:

- skali emisji przemysłowej na danym obszarze,
- poziomu emisji z sektora bytowo-komunalnego (emisja powierzchniowa),
- natężenia ruchu pojazdów i układu komunikacyjnego (emisja komunikacyjna),
- położenia geograficznego i warunków meteorologicznych.

Na podstawie rocznych ocen jakości powietrza atmosferycznego w województwie kujawsko-pomorskim, dokonano klasyfikacji według poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych za okres 2009 – 2011. Wszystkie 4 strefy tzn. aglomeracja bydgoska, miasto Toruń, miasto Włocławek oraz strefa kujawsko-pomorska zostały przyporządkowane do niekorzystnej klasy C. Dla stref klasy C konieczne jest sporządzenie programu ochrony powietrza. W przypadku wszystkich stref w omawianym okresie stale problematyczną kwestią była zawartość głównie 2 zanieczyszczeń: pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(α)pirenu. Zawartość pyłu zawieszonego w dużej mierze zależy od warunków atmosferycznych co przekłada się na zapotrzebowanie na energię cieplną, a tym samym na wielkość zużycia opału. Zarejestrowane zmiany w latach 2009 – 2010 były niekorzystne, ponieważ poziom stężeń pyłu zawieszonego uległ pogorszeniu

³ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego za lata 2009-2011

na 66% stacji pomiarowych. Jednak w roku 2011 w stosunku do 2010 uległ on poprawie na 82% stacji. Na zjawisko to głównie miały wpływ znacznie wyższe temperatury miesięcy stycznia i grudnia roku 2011. W przypadku benzo(α)pirenu poziom docelowy w 2011 roku został przekroczony na 80 % stacji, a uzyskane stężenia średnie roczne z 2011 roku osiągnęły od 53 do 830 % poziomu docelowego. Wartości stężeń średnich rocznych niższe od normy występują zaledwie na dwóch stacjach. Ta negatywna tendencja związana z przekroczeniem poziomu docelowego utrzymuje się od 2000 roku (wszystkie wyniki pomiarów z lat 2000 – 2009 przekraczają poziom docelowy).

Analizując kompleksowo teren województwa największa emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z procesów technologicznych występuje w powiecie inowrocławskim, świeckim, żnińskim i we Włocławku. Najmniejsza zaś w powiatach: sępoleńskim, radziejowskim i lipnowskim. Substancje charakterystyczne (metale, aminy, alkohole, ketony, kwasy, aldehydy) stanowiły ok. 17% całkowitej emisji zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) i pyłowych łącznie. Łączna emisja technologiczna podstawowych zanieczyszczeń gazowych (SO₂, NO₂ i CO) i zanieczyszczeń pyłowych z 4 powiatów grodzkich, stanowiła odpowiednio 6,8% i 30,4% emisji w województwie.

Analiza wyników monitoringu jednoznacznie wskazuje na niekorzystne warunki aerosanitarnie we wszystkich wskazanych strefach województwa. W związku z powyższym głównym kierunkiem działań jest utrzymywanie emisji substancji do powietrza atmosferycznego poniżej poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, zmniejszanie emisji co najmniej do poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych na terenach, gdzie one nie są dotrzymywane oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu.

Strategiczne kierunki działań w obszarze ochrony powietrza w województwie kujawsko-pomorskim:⁴

- 1. Analiza wyników monitoringu jakości powietrza atmosferycznego według ocen rocznych, określanie kierunków działań naprawczych dla stref należących do klasy C.*
- 2. Analiza skuteczności wdrażanych programów naprawczych w poszczególnych strefach, szczególnie z uwzględnieniem stref utrzymujących w latach 2006-2009 niekorzystną klasę C.*
- 3. Sporządzanie i wdrażanie programów naprawczych dla stref zaklasyfikowanych do klasy C.*
- 4. Podejmowanie działań w celu zapewnienia skutecznej ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska poprzez utrzymanie właściwych warunków aerosanitarnych.*
- 5. Obniżenie emisji pyłu i substancji gazowych w zakładach posiadających pozwolenia zintegrowane.*
- 6. Wyznaczanie stref ograniczonej dostępności komunikacji w miastach, a zwłaszcza w miastach dużych, centrach zabytkowych, strefach uzdrowiskowych i szpitalnych w połączeniu z właściwie prowadzoną polityką parkingową.*
- 7. Budowa obwodnic ze szczególnym uwzględnieniem miejscowości, przez które przebiegają główne drogi (np. drogi ekspresowej S 10).*
- 8. Ograniczenie – docelowo eliminacja niskiej emisji ze źródeł komunalnych w miastach i terenach zwartej zabudowy mieszkaniowej poprzez sukcesywną budowę sieci gazowej, zastępowanie paliw wysokoemisyjnych paliwami ekologicznymi (paliwami niskoemisyjnymi) energią ze źródeł zbiorczych lub energią ze źródeł odnawialnych oraz promocję budownictwa energooszczędnego.*

⁴ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

9. *Analiza stopnia dostosowania się podmiotów gospodarczych do zapisów Dyrektywy Rady 96/61/WE (zwaną Dyrektywą IPPC) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń oraz wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT).*
10. *Wspieranie w uzyskaniu oraz promocja jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych uzyskujących certyfikat ISO. Wycofywanie z obrotu i stosowania substancji niszczących warstwę ozonową.*
11. *Osiągnięcie poziomu celu długoterminowego stężenia ozonu w powietrzu atmosferycznym na poziomie 6000 µg/m³·h w roku 2020.*
12. *Edukacja ekologiczna w zakresie potrzeb i możliwości dążenia do ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu m.in. poprzez oszczędność energii elektrycznej, promowanie stosowania niskoemisyjnych lub odnawialnych źródeł energii, biopaliw itp.*

2. ODPADY⁵

Lata 2009 – 2010 to okres znaczących zmian szczególnie w aspekcie składowisk odpadów. W związku z zamykaniem składowisk, które nie spełniały wymogów ochrony środowiska zmniejsza się każdego roku ilość obiektów przyjmujących odpady komunalne (z 59 szt. w 2010 roku do 51 w 2011 roku).

W stosunku do 2010 roku zmniejszyła się (o 3,9 tys. Mg) ilość zdeponowanych w składowiskach odpadów pochodzących z przemysłu, a zwiększyło się nagromadzenie w tych obiektach (o 70,7 tys. Mg). Z powodu rekultywacji niektórych obiektów nagromadzenie wzrosło - nieproporcjonalnie do przychodu.

W 2011 roku zmniejszył się także roczny przychód odpadów komunalnych o ok. 52 tys. Mg kierowanych do unieszkodliwienia poprzez składowanie, co daje średni wskaźnik rocznej emisji około 180 kg w przeliczeniu na statystycznego mieszkańca naszego regionu.

W zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi podstawowym problemem jest niski postęp w selektywnym zbieraniu odpadów komunalnych. Zbyt mało mieszkańców segreguje odpady, które obecnie trafiają do unieszkodliwienia poprzez składowanie jako zmieszane odpady komunalne. Niezadawalający jest również system wydzielania odpadów niebezpiecznych i biodegradowalnych ze strumienia odpadów komunalnych. Wynika to zarówno z niedostatecznej świadomości ekologicznej społeczeństwa jak i z braku wystarczającej ilości instalacji do odzysku i unieszkodliwiania (poza składowaniem) odpadów.

Nadal poważnym problemem, związanym z brakiem świadomości ekologicznej jest pozbywanie się odpadów przez ich spalanie w piecach domowych, a także wywożenie na tereny niezamieszkałe, leśne i tworzenie tzw. dzikich wysypisk. Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi to zadanie długoterminowe o charakterze multidyscyplinarnym. Nawyki mieszkańców poszczególnych gmin to jedna strona medalu, a druga to możliwości, a właściwie brak prawidłowej segregacji i pozbywania się odpadów oraz koszty tych działań.

Sukcesem jest natomiast zakończenie programu likwidacji wszystkich zaewidencjonowanych w województwie mogilników zawierających przeterminowane środki ochrony roślin. Wszystkie wydobyte trucizny zostały przetransportowane do spalarni odpadów niebezpiecznych, zaś skażona pestycydami ziemia i gruz trafiły na certyfikowane składowiska niebezpiecznych odpadów.

⁵ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego za lata 2009-2011

Dla usprawniania procesu gospodarki odpadami istotna jest organizacja Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi, które z założenia realizują działania wg podstawowych zasad postępowania z odpadami tzn. zapobiegania, odzyskiwania, unieszkodliwienia, bliskości, najlepszych dostępnych technik, zanieczyszczający płaci. Dodatkowo istotne jest stworzenie systemu zagospodarowania odpadów komunalnych zgodnie ze znowelizowaną ustawą o zachowaniu czystości i porządku w gminach.

*W zakresie zapobiegania powstawania odpadów na terenie województwa kujawsko – pomorskiego działania powinny obejmować:*⁶

- 1. Wdrażanie efektywnych ekologicznie i ekonomicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcenia.*
- 2. Prowadzenie wzmocnionej kontroli podmiotów prowadzących działalność w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów.*
- 3. Monitorowanie rzeczywistych wskaźników wytwarzania i morfologii odpadów.*
- 4. Promowanie opakowań ulegających biodegradacji, przydatnych do kompostowania.*
- 5. Intensyfikację edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjnej w tym zakresie.*

3. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA⁷

Podstawę zaopatrzenia regionu w wodę do celów komunalnych i na potrzeby przemysłu stanowią ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych. Zapotrzebowanie na wodę do celów przemysłowych i dla rolnictwa pokrywane jest przede wszystkim z ujęć własnych przy zdecydowanej przewadze ujęć powierzchniowych. Pobór wody na potrzeby działań gospodarki narodowej w ciągu ostatnich lat wykazuje znaczny spadek. Ograniczenie poziomu konsumpcji wody dotyczy przede wszystkim przemysłu. W zakładach o dobrej kondycji finansowej są podejmowane działania porządkujące gospodarkę wodno-ściekową mające na celu ograniczenie wielkości jednostkowej konsumpcji wody. W ramach ochrony zasobów wodnych przed nadmierną eksploatacją oraz ze względów ekonomicznych wprowadza się zamknięte obiegi wody. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na koniec 2009 r. funkcjonowało 21 556,7 km czynnej sieci wodociągowej. Na koniec 2009 r. z wody z sieci wodociągowej korzystało ogółem w województwie 1 875 530 mieszkańców, z czego w miastach 1 207 627. Na obszarach wiejskich w zaopatrzeniu wsi w wodę znaczny udział mają małe wodociągi lokalne bazujące na rozdrobnionych ujęciach wód podziemnych. Wprowadzona w 2000 roku zmiana wskaźników jakości wody przeznaczonej do spożycia pod kątem dostosowania do wymogów Unii Europejskiej, spowodowała wzrost liczby wodociągów produkujących wodę nieodpowiadającą wymaganiom sanitarnym. Ze względu na stawiane wymogi co do jakości wody podawanej odbiorcom oraz rosnące koszty eksploatacji wielu ujęć, powinny być tworzone duże systemy wodociągów grupowych. Wszystkie miasta i gminy województwa posiadają rozwiniętą sieć wodociągową. Z powyższego wynika, że około 90,6% ludności województwa korzysta z wody z sieci wodociągowej, w miastach wskaźnik ten wynosi 96,1%, a na wsi 82,2%. W 2009 r. zużycie wody na jednego mieszkańca wyniosło 34,00 m³/rok w miastach województwa

⁶ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

⁷ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego za lata 2009-2010

i 31,50 m³/rok na terenach wiejskich. Dla porównania wskaźnik ten dla Polski wynosił odpowiednio 34,63 m³/rok w miastach i 25,52 m³/rok na terenach wiejskich. Z porównania wynika, że wskaźnik zużycia wody w miastach województwa jest tylko nieznacznie niższy niż średni dla Polski, natomiast na terenach wiejskich jest wyższy o około 6%.

Zużycie wody w gospodarstwach domowych, w miastach sukcesywnie maleje. Jest to związane z oszczędzaniem wody i dużymi opłatami za wodę oraz praktycznie zakończonym procesem wodociągowania. Na terenach wiejskich wskaźnik nieznacznie rośnie, co jest związane z rozbudową sieci wodociągowych i podłączaniem coraz większej liczby odbiorców.

Rozwój systemów zaopatrzenia w wodę stwarza konieczność rozwiązania problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków. Ścieki, to wprowadzane do wód lub do ziemi substancje i energie, które ze względu na swój skład lub stan mogą zanieczyszczać wody. W województwie kujawsko – pomorskim do oczyszczalni kierowane są ścieki powstałe w wyniku bytowania ok. 65 % mieszkańców. W ciągu ostatnich lat obserwowany jest stały wzrost liczby mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków. Jest to wynikiem systematycznej rozbudowy miejskich oraz gminnych sieci kanalizacyjnych. Na terenie województwa na koniec 2009 r. funkcjonowało 6 044,5 km czynnej sieci kanalizacyjnej. Na koniec 2009 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało ogółem w województwie 1 322 140 mieszkańców, z czego w miastach 1 104 846 mieszkańców. Z powyższego wynika, że około 63,9% ludności województwa korzysta z sieci kanalizacyjnej, w tym w miastach wskaźnik ten wynosi 87,9%, a na wsi 26,7%. Najwyższy stopień skanalizowania w województwie na koniec 2009 r. występuje w miejscowości Janikowo i wynosi 98,4%. W największych miastach województwa procentowy wskaźnik skanalizowania wynosi odpowiednio: w Bydgoszczy – 90,9%, w Toruniu – 92,4%, we Włocławku – 91,6% i w Grudziądzu – 90,8%. Z pozostałych miast najwyższy wskaźnik skanalizowania występuje w Inowrocławiu i wynosi 91,2%, najniższy natomiast w mieście Nieszawa i wynosi zaledwie 55,6%. Zdecydowanie gorsza sytuacja i największe dysproporcje występują w gminach wiejskich, gdzie najwyższy wskaźnik skanalizowania posiada gmina Janikowo (wraz z miejscowością gminną) - 71%, natomiast w 15 gminach województwa wskaźnik wynosi poniżej 10%.⁸

Metoda biologicznego oczyszczania ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów jest metodą najczęściej stosowaną na oczyszczalniach ścieków w województwie kujawsko-pomorskim. Metoda ta daje większą możliwość redukcji związków biogenych, tj. azotu i fosforu – będących głównym czynnikiem wywołującym zjawisko eutrofizacji wód. Emisja największej ilości ścieków, wśród miast i gmin województwa kujawsko-pomorskiego odprowadzających rocznie powyżej 1,5 hm³ ścieków, została odnotowana z terenu Bydgoszczy (25,6 hm³) i Świecia (19,2 hm³). W dalszej kolejności wskazane są miasta: Inowrocław, Toruń, Janikowo, Włocławek i Grudziądz. W zależności od rodzaju ścieków, zawartych w nich zanieczyszczeń oraz wymagań stawianych ściekom odprowadzanym do odbiornika, mogą być one w różnym stopniu oczyszczane – mechanicznie, chemicznie, biologicznie lub z podwyższonym usuwaniem biogenów. Na terenie województwa funkcjonuje 141 oczyszczalni ścieków komunalnych, w tym:

- 3 mechaniczne,
- 107 biologicznych,
- 31 z podwyższonym usuwaniem biogenów,

oraz 49 przemysłowych, w tym:

⁸ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

- 16 mechanicznych,
- 4 chemiczne,
- 28 biologicznych,
- 1 z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Z oczyszczalni komunalnych na terenie województwa kujawsko – pomorskiego w kolejnych latach 2009 – 2010 odprowadzono do wód powierzchniowych odpowiednio 87327 tys. m³ i 101306 tys. m³ ścieków. Ilość odprowadzanych ścieków uległa zwiększeniu co przełożyło się na większy łączny ładunek głównych zanieczyszczeń (BZT5, ChZT, zawiesina og., azot og., fosfor og.).

Instrumentem koordynującym działania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w celu wypełnienia zobowiązań przyjętych w Traktacie Akcesyjnym oraz postanowień dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Dokument wyznacza politykę w zakresie realizacji, systemów zbierania, oczyszczania i odprowadzania ścieków komunalnych. Nakreśla i koordynuje działania prowadzone przez gminy i przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne w tym zakresie. Zawiera wykaz zidentyfikowanych aglomeracji o RLM powyżej 2000 wraz z wykazem niezbędnych inwestycji jakie należy przeprowadzić w celu wyposażenia ich w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków.

Ocena jakości rzek w latach 2009-2010 w zakresie eutrofizacji komunalnej wykazuje, że zjawisko to dotyczy głównie potoków nizinnych piaszczystych tj. Kanał Głuszyński, Tążyna I, Mała Tążyna, Struga Żaki i Kotomierzycza. Ma to bezpośredni związek ze znacznym udziałem w strukturze terenu gospodarstw rolnych. W ocenie jakości wód jezior, niezmienną pozycją w klasie o charakterze bardzo dobrym lub dobrym utrzymuje jezioro Stelchno. Niestety większość z badanych zbiorników ponad 70 % charakteryzowało się niezadowalającym stanem ekologicznym. Podstawą klasyfikacji były elementy biologiczne, a przede wszystkim chlorofil „a”, którego wartość w jeziorach zlewni Gąsawki oraz Kleszczyńskim była na poziomie V klasy. W ocenie stopnia eutrofizacji komunalnej z 74 jezior badanych w latach 2007-2010 (do oceny uwzględniono badania biologiczne: chlorofil, fitobentos i makrofity oraz fizykochemiczne: azot i fosfor ogólny oraz przezroczystości wody), jako eutroficzne sklasyfikowano 59 zbiorników. Jedynie 15 jezior, co stanowi ok. 20%, na podstawie w/w parametrów spełniało wymogi dla stanu co najmniej dobrego, czyli nie stwierdzono w nich eutrofizacji wód.

Na terenie województwa wyróżnia się następujące urządzenia ochrony przeciwpowodziowej⁹:

- wały przeciwpowodziowe – podstawowe bierne urządzenie ochrony przeciwpowodziowej, zabezpieczają dno doliny przed rozlaniem się wód wezbraniowych. W regionie jest 179 km wałów przeciwpowodziowych,
- stacje pomp – regulują poziom w kanałach polderowych, a w okresie wezbrań lub zagrożenia powodziowego dodatkowo służą odprowadzaniu nadmiaru wód. Sprawność tych urządzeń gwarantuje utrzymanie odpowiedniego poziomu wody co umożliwia właściwe bezpieczeństwo społeczności i mienia oraz funkcjonowanie gospodarki na odwadnianych terenach. W województwie jest zlokalizowanych 29 stacji pomp,
- rzeki i kanały – w systemie ochrony przeciwpowodziowej pełnią istotną rolę możliwie szybkiego odprowadzenia wód wezbraniowych z terenu zagrożenia powodziowego.

⁹ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

Im krótszy jest czas występowania wezbrania na danym terenie tym mniejsze jest ryzyko uszkodzenia wałów przeciwpowodziowych lub ogólnie wystąpienia zagrożenia powodziowego. Kilometraż tych urządzeń w regionie wynosi 3281 km,

- budowle hydrotechniczne – podstawowe znaczenie mają tu śluzy wałowe. Są to budowle umożliwiające sprawny odpływ nadmiaru wód z terenów chronionych wałami przeciwpowodziowymi. W województwie wyróżnia się 524 budowle hydrotechniczne.

Tereny powodziowe w regionie obejmują obszar prawie 29,8 tys. ha. Dane te należy traktować jako informacje orientacyjne powstałe z połączenia terenów wykazywanych przez zarządy zlewni (RZGW Gdańsk, RZGW Poznań, RZGW Warszawa) jako obszary zagrożone powodzią o ryzyku jej wystąpienia rzędu 1%. Zły stan techniczny urządzeń przeciwpowodziowych jest spowodowany trudnymi warunkami hydrologicznymi i hydrograficznymi występującymi na obszarach dolin, ale przede wszystkim niewystarczającą ilością środków finansowych przeznaczanych na ich konserwację. Brak konserwacji tych urządzeń powodować będzie coraz częstsze podtapianie pól i siedlisk ludzkich, a w szczególności niekorzystnych hydrologicznie latach przyczyni się do lokalnych powodzi i podtopień. Stan zagrożenia powodziowego wynikający z tytułu powodzi opadowych i roztopowych, występuje praktycznie dla całości terenów województwa, w szczególności w lokalnych zaniżeniach oraz na terenach równinnych bez wyraźnego kierunku odpływu.

Osobną formą powodzi jest wzmożony zrzut wody ze stopnia we Włocławku. Sytuacja taka ma miejsce przy okazji spławiania dużych jednostek w dół Wisły, kiedy to trzeba sztucznie zwiększyć głębokość tranzytową szlaku wodnego (jednostka porusza się na fali wezbraniowej) lub kiedy alarmowo opróżnia się Zbiornik Włocławski w celu zabezpieczenia miejsca koniecznego do przyjęcia wezbrania w górnej części dorzecza Wisły. W opisanych sytuacjach powoduje zagrożenie powodziowe w dolinie Wisły w województwie kujawsko – pomorskim ma całkowicie sztuczny i kontrolowany przez człowieka charakter.

Głównym kierunkiem działań w obszarze gospodarki wodno-ściekowej jest zagwarantowanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Osiągnięcie minimum dobrego stanu wód ściśle związane jest z realizacją inwestycji infrastruktury technicznej zapewniającej odprowadzanie wytworzonych ścieków do systemów ich oczyszczania. Działanie to w zdecydowany sposób będzie wpływało na poprawę stanu sanitarnego wód rzek, w których stwierdza się wysoki poziom zanieczyszczenia bakteriologicznego typu coli jak również na ograniczenie negatywnego wpływu gospodarki rolnej na stan wód na obszarach wrażliwych na oddziaływanie azotu ze źródeł rolniczych. Dlatego zasadniczy wpływ na poprawę jakości wód ma realizacja celów Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

*Strategiczne działania w zakresie poprawy jakości środowiska wodno-ściekowego powinny obejmować:*¹⁰

1. *Inwentaryzację istniejących ujęć wody z wydzieleniem eksploatowanych i nieczynnych.*
2. *Na ujęciach czynnych uwzględnienie ich stratygrafii i litologii rzutujących na przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni ziemi, a tym samym ochronę warstwy wodonośnej.*
3. *Systematyczną likwidację nieczynnych ujęć, aby poprzez nieeksploatowane studnie nie dochodziło do skażenia użytkowej warstwy wodonośnej.*

¹⁰ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

4. *Realizację inwestycji, zapisanych w Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych, w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 2000 mieszkańców.*
5. *Realizację zadań inwestycyjnych w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach poniżej 2000 RLM uwzględnionych w Programie wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej, w celu wypełnienia wymagań Dyrektywy 91/271/EWG.*
6. *Wspieranie realizacji projektów w zakresie zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w tym w kierunku ich termicznego przekształcania.*
7. *Wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków lub innych odpowiednich rozwiązań zapewniających ten sam poziom ochrony środowiska w miejscach gdzie nie jest możliwa technicznie lub jest nieuzasadniona ekonomicznie budowa sieci kanalizacyjnej.*
8. *Budowę i rozbudowę systemów odbioru wód opadowych i roztopowych oraz ich oczyszczanie szczególnie w dużych miastach.*
9. *Wspieranie działań kontrolnych w zakresie likwidacji punktowych i obszarowych źródeł emisji nieoczyszczonych ścieków do środowiska wodnego i do ziemi.*
10. *Analizę wyników monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych, wytyczanie kierunków naprawczych dla poprawy złej jakości wód.*
11. *Identyfikację potencjalnych źródeł zanieczyszczeń i opracowanie indywidualnych programów z uwzględnieniem specyfiki terenu.*
12. *Edukację ekologiczną społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości dążenia do ochrony stanu jakości wód powierzchniowych i podziemnych.*
13. *Realizację założeń Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej w gospodarce rolnej.*
14. *Wspieranie działań inwestycyjnych, których wynikiem będzie eliminacja emisji zanieczyszczeń przemysłowych do środowiska wodnego i do ziemi, w tym substancji szczególnie szkodliwych oraz powodujących zasolenie.*
15. *Inicjowanie i wspieranie działań inwestycyjnych, których wynikiem będzie poprawa jakości wód przeznaczonych do spożycia.*
16. *Inicjowanie, wspieranie opracowania i wdrażania programów naprawczych dla jednolitych części wód powierzchniowych sklasyfikowanych poniżej stanu dobrego ze szczególnym uwzględnieniem tych, posiadających zły stan ekologiczny (zlewnia rzeki Noteć i inne zlewnie, które w wyniku prowadzonych ocen w kolejnych latach „działania” Programu posiadały będą zły stan ekologiczny).*
17. *Realizację zadań inwestycyjnych zapisanych w dokumentach planistycznych wynikających z wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej, inicjowanie, wspieranie opracowania i wdrażania programów naprawczych dla zbiorników zaporowych posiadających zły potencjał ekologiczny (w szczególności: Zbiornik Włocławski, Koronowski, Żur).*

4. OCHRONA PRZYRODY¹¹

Obszary chronione

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego nie utworzono dotychczas parku narodowego, chociaż pojawiały się inicjatywy utworzenia takiego obszaru w części doliny Brdy w okolicach Tucholi oraz w rejonie Górzna. Znaczna część województwa kujawsko – pomorskiego objęta jest systemem obszarów chronionych. Na terenie regionu utworzono dotychczas 96 rezerwatów przyrody. Tą formą ochrony obejmuje się obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Zajmują one powierzchnię 17 555,8 ha, co stanowi około 1% powierzchni województwa. Wśród nich znajduje się 49 rezerwatów leśnych (ponad połowa wszystkich rezerwatów), 12 torfowiskowych, 12 florystycznych, 10 faunistycznych, 5 krajobrazowych, 3 stepowe, 2 wodne, 2 przyrody nieożywionej, 1 słonoroślowy. Rozmieszczenie rezerwatów przyrody na terenie regionu jest nierównomierne. Najwięcej rezerwatów znajduje się w dolinie Wisły, w Borach Tucholskich i na Pojezierzu Brodnickim. W tych rejonach występuje ekstensywna gospodarka rolna i leśna, co służy ochronie przyrody, a czasami nawet jej sprzyja (np. wykaszanie łąk, wypas owiec).

Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego utworzono 9 parków krajobrazowych zajmujących łącznie powierzchnię 232 762,94 ha, co stanowi około 13% ogólnej powierzchni regionu. Parki krajobrazowe na obszarze regionu są rozmieszczone nierównomiernie. W północnej części województwa znajduje się aż 7 parków, w tym dwa na obszarze Borów Tucholskich, dwa na obszarze Pojezierza Chełmińskiego-Dobrzyńskiego, dwa w Dolinie Dolnej Wisły, a jeden na Pojezierzu Krajeńskim. W południowej części regionu znajdują się tylko dwa parki. Mimo, iż na terenie parków krajobrazowych dopuszcza się działalność gospodarczą są one obszarami prawnie chronionymi. Przepisy rozporządzeń o ich utworzeniu zawierają szereg zakazów, które w dużym stopniu skutecznie chronią walory i zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe tych obszarów. Na terenach parków krajobrazowych wprowadzono stosownymi rozporządzeniami Wojewody Kujawsko-Pomorskiego określone zakazy. Najczęściej występującym problemem w parkach krajobrazowych jest lokalizacja nowej zabudowy, w tym zabudowy turystycznej i rekreacyjnej. Istotnym ograniczeniem jest zatem zakaz lokalizacji nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych. Zapewnia to ochronę ekosystemów wodnych najbardziej wrażliwych na degradację. Istotne jest to, że na terenie wszystkich parków krajobrazowych obowiązuje zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Wyeliminowano w ten sposób możliwość lokalizacji na tych terenach inwestycji szczególnie szkodliwych dla przyrody i krajobrazu. Powszechnie obserwowanym zjawiskiem jest na terenie parków postępująca antropopresja. Parki krajobrazowe jako tereny o wysokich walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych są bardzo atrakcyjnym miejscem dla wypoczynku, rekreacji i dla turystyki. W rejonach koncentracji zabudowy turystycznej występują nasilone zagrożenia praktycznie dla wszystkich komponentów jak i całości przyrody. Nieuporządkowana jest gospodarka ściekowa oraz gospodarka odpadami, notuje się poziomy ponadnormatywnego hałasu. Istotnym narzędziem w tym zakresie regulującym szczegółowo zasady użytkowania i zagospodarowania parków są tzw. plany ochrony.

¹¹ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

Sieć Natura 2000¹²

Obszary sieci Natura 2000 obejmują zarówno Specjalne Obszary Ochrony wytypowane dla ochrony siedlisk i gatunków na podstawie Dyrektywy Siedliskowej jak również Obszary Specjalnej Ochrony wytypowane jako istotne miejsca lęgowe dla gatunków ptaków z mocy Dyrektywy Ptasiej i jako ważne miejsca przystankowe na szlakach wędrówek ptaków migrujących. Celem wyznaczenia obszarów specjalnej ochrony ptaków jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w nie pogorszonym stanie. Przedmiotem ochrony są gatunki ptaków wymienione w załączniku nr 2 do poniżej wymienionego Rozporządzenia. Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego wyznaczono dotychczas siedem obszarów Natura 2000 w oparciu o kryteria zawarte w tzw. Dyrektywie Ptasiej. Jako obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 133) uznano na terenie województwa kujawsko-pomorskiego obszary: Błota Rakutowskie, Bagienna Dolina Drwęcy, Dolina Dolnej Wisły, Ostoja Nadgoplańska, Żwirownia Skoki, Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego, Bory Tucholskie. Łączna powierzchnia obszarów specjalnej ochrony ptaków na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zajmuje 157 816,86 ha, co stanowi 8,8% jego powierzchni.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego ustanowiono decyzjami Komisji Europejskiej z 13.11.2007 r. i 12.12.2008 r. 19 następujących specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000. Są to obszary: Ciechocinek, Cyprianka, Cytadela Grudziądz, Dolina Drwęcy, Dolina Noteci, Doliny Brdy i Stążki w Borach Tucholskich, Dolna Wisła, Dybowska Dolina Wisły, Forty w Toruniu, Jezioro Gopło, Krzewiny, Nieszawska Dolina Wisły, Ostoja Lidzbarska, Pojezierze Gnieźnieńskie, Sandr Wdy, Solecka Dolina Wisły, Torfowisko Linie, Torfowisko Mieleńskie, Zamek Świecie. W/w tereny zajmują powierzchnię 51 659,56 ha, co stanowi 2,9% powierzchni województwa. W roku 2011 Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (*notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669*) zaakceptowanych zostało kolejnych 15 specjalnych obszarów ochrony siedlisk: Błota Kłócieńskie, Dolina Łobżonki, Dolina Osy, Kościół w Śliwicach, Lisi Kąt, Łąki Trzęślicowe w Foluszu, Mszar Płociczno, Ostoja Barcińsko-Gąsawska, Ostoja Brodnicka, Równina Szubińsko-Łabiszyńska, Słone Łąki w Dolinie Zgłowiączki, Solniska Szubińskie, Stary Zagaj, Włocławska Dolina Wisły, Zbocza Płutowskie. W sumie zajmują one powierzchnię 29 065,27 ha, co stanowi 1,6% powierzchni województwa. Obecnie więc na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znajdują się 34 obszary Natura 2000 (specjalne obszary ochrony siedlisk) mające znaczenie dla Wspólnoty, które łącznie zajmują powierzchnię 80 724,83 ha, co stanowi 4,5% powierzchni regionu. Ponadto zaproponowano utworzenie kolejnego specjalnego obszaru ochrony siedlisk - Wydmy Kotliny Toruńskiej o powierzchni 5 686,93 ha.

Głównym celem w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i zachowania walorów krajobrazowych jest ochrona różnorodności biologicznej regionu na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym i ponadgatunkowym (ekosystemowym i krajobrazowym). Niezbędna jest ochrona chronionych i rzadko występujących gatunków roślin, zwierząt i grzybów

¹² Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

oraz zapewnienie ciągłości istnienia dzikiej fauny i flory oraz zapewnienie równowagi ekologicznej ekosystemów o wartości przyrodniczej.

*Główne kierunki działań w obszarze ochrony przyrody i krajobrazu:*¹³

- 1. Udział samorządu województwa w racjonalnym kształtowaniu europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 na terenach najcenniejszych przyrodniczo z zachowaniem możliwości rozwoju gospodarczego województwa.*
- 2. Opiniowanie planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 pod kątem osiągnięcia kompromisu między ochroną przyrody, a racjonalnym rozwojem społeczno-gospodarczym.*
- 3. Opiniowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody, powiększenie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego na tereny północnej części Kotliny Toruńskiej i jej strefy krawędziowej.*
- 4. Sporządzanie i aktualizacja planów ochrony dla parków krajobrazowych, dostosowanie reżimów ochronnych na obszarach chronionych do potrzeb ochrony przyrody i krajobrazu oraz do zamierzeń rozwoju społeczno-gospodarczego.*
- 5. Realizacja powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych.*
- 6. Wdrażanie zasad ochronnych na obszarze rezerwatu biosfery „Bory Tucholskie”.*
- 7. Dalsze wdrażanie strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”.*
- 8. Utrzymanie różnorodności siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk.*
- 9. Utrzymywanie na właściwym poziomie populacji bobra, zgodnie z pojemnością danego ekosystemu.*
- 10. Zwiększenie do stanu właściwego liczebności populacji dzikiego królika, zająca, bażanta i kuropatwy.*
- 11. Ochrona krajobrazu otwartego przed inwestycjami dysharmonijnymi.*
- 12. Wprowadzenie programu udroźnienia rzek w celu umożliwienia migracji organizmów wodnych.*
- 13. Intensyfikacja wdrażania i promocji programów rolno-środowiskowych.*
- 14. Poprawa stanu zniszczonych cennych przyrodniczo ekosystemów, zwłaszcza dolin rzecznych oraz siedlisk, w tym wodno-błotnych i leśnych.*
- 15. Wspieranie kompleksowych badań florystycznych, faunistycznych i krajobrazowych oraz rozwój systemu wymiany informacji przyrodniczej.*
- 16. Sukcesywna rewitalizacja parków podworskich i miejskich.*
- 17. Przeciwdziałanie wprowadzaniu gatunków obcej flory i fauny.*

5. HAŁAS¹⁴

Dzięki prowadzonej działalności kontrolnej oraz dostępnym aktualnie rozwiązaniom technicznym, rejestruje się z roku na rok coraz mniej uciążliwości akustycznych, wynikających z oddziaływania zakładów przemysłowych. W 2010 roku do norm akustycznych dostosowało się 11 zakładów, w których wcześniej stwierdzono przekroczenia. Kontrole interwencyjne związane z uciążliwością hałasową stanowiły ponad 30% przeprowadzonych w tym zakresie kontroli.

¹³ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

¹⁴ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2010 r.

Wyniki prowadzonych pomiarów hałasu drogowego w 2010 roku wykazały przekroczenia dopuszczalnego poziomu dźwięku dla poszczególnych typów terenu w większości monitorowanych punktów pomiarowych. Ocenia się, że najtrudniejsze warunki ruchu, co generuje wzmożony hałas, występują w dużych miastach. Jednakże niekorzystne warunki akustyczne posiadają również mniejsze miasta województwa, a w szczególności te, przez centra których przebiegają drogi krajowe lub wojewódzkie. Analiza wyników pomiarów, wykonanych w 2010 roku oraz w latach poprzednich wskazuje, że najgorsze warunki akustyczne panują w Inowrocławiu, w rejonie oddziaływania dróg krajowych przebiegających przez to miasto. Działania w zakresie poprawy klimatu akustycznego to głównie zachowanie wymaganych przepisami prawa standardów klimatu akustycznego, w odniesieniu do rodzajów terenów, których sposób zagospodarowania powoduje pełnienie określonych funkcji podlegających ochronie akustycznej. Są nimi tereny zabudowy mieszkaniowej, turystycznej, rekreacyjnej oraz tzw. około zdrowotnej, które są najczęściej narażone na uciążliwość emisji hałasu komunikacyjnego.

Nadal konieczna jest więc w wielu miejscowościach zmiana organizacji ruchu i wyprowadzenie transportu ciężkiego z ich centrów. Pozytywnym przykładem działań podjętych w kierunku ograniczenia negatywnego oddziaływania hałasu na środowisko jest uruchomienie w 2008 roku obwodnicy Kowala, co przyczyniło się do zasadniczej poprawy klimatu akustycznego miasta.

*Główne założenia do realizacji celem poprawy klimatu akustycznego województwa kujawsko – pomorskiego:*¹⁵

- 1. Coroczne monitorowanie klimatu akustycznego w miastach i analiza wyników rocznego monitoringu hałasu, określanie kierunków działań naprawczych.*
- 2. Opracowanie map akustycznych dla aglomeracji o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy – miasto Toruń i Włocławek oraz terenów poza aglomeracjami znajdującymi się w zasięgu oddziaływania dróg, po których przejeżdża ponad 3 000 000 pojazdów rocznie (czyli 8219 pojazdów/dobę).*
- 3. Opracowanie i wdrażanie programów naprawczych - programów ochrony środowiska przed hałasem.*
- 4. Analiza skuteczności realizacji działań zawartych w programach ochrony środowiska przed hałasem.*
- 5. Wspieranie działań prowadzących do eliminacji bądź ograniczenia do poziomów dopuszczalnych emisji hałasu przemysłowego.*
- 6. Zachowanie właściwych odległości od elektrowni wiatrowych w stosunku do istniejącej i planowanej zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi gwarantujących zachowanie dopuszczalnych poziomów natężenia hałasu.*
- 7. Wspieranie działań prowadzących do ograniczenia emisji hałasu komunikacyjnego w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców – Bydgoszcz, Toruń, Włocławek oraz miast poniżej 100 tys. mieszkańców – Aleksandrów Kujawski, Brodnica, Chełmno, Ciechocinek, Grudziądz, Golub Dobrzyń, Inowrocław, Jabłonowo Pomorskie, Lipno, Łasin, Mogilno, Nakło n/Notecią, Radziejów, Radzyń Chełmiński, Rypin, Strzelno, Tuchola, Wąbrzeźno, Żnin, na terenie których badania prowadzone w porze dnia i nocy wykazywały przekroczenia dopuszczalnych poziomów dźwięku.*

¹⁵ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

8. *Wspieranie realizacji inwestycji wpływających na zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego – budowę obwodnic, budowę i przebudowę dróg, realizacja elementów technicznych zieleni izolacyjnej itp.*
9. *Prowadzenie działań prewencyjnych w zakresie przeciwdziałania negatywnemu oddziały akustycznego elektrowni wiatrowych w stosunku do istniejących i planowanych terenów przeznaczonych na stały pobyt ludzi.*
10. *Kontynuacja działań monitorujących używanie spalinowego sprzętu motorowodnego na wodach powierzchniowych.*
11. *Monitorowanie przestrzegania zasad strefowania terenów w planowaniu przestrzennym w odniesieniu do nowo zagospodarowywanych terenów.*

6. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII¹⁶

Na obszarze województwa kujawsko – pomorskiego funkcjonuje sześć dużych, zawodowych elektrowni wodnych oraz 44 małe elektrownie wodne. Moc zainstalowana w elektrowniach dużych wynosi 207,1 MW, w tym: Włocławek 162 MW, Koronowo 26 MW, Żur 8 MW, Smukała 4,2 MW, Trzyczyn 3,4 MW, Gródek 3,5 MW. Urządzenia energetyczne zainstalowane w wymienionych elektrowniach dostosowane są do pracy szczytowej, co pozwala na produkcję energii elektrycznej w okresach jej największego zapotrzebowania. Podnosi to zarówno walory ekonomiczne tych obiektów jak i efektywność wykorzystania energii wodnej. Łączna moc zainstalowana w małych elektrowniach wynosi około 2,47 MW. Całkowita produkcja energii elektrycznej na ciekach województwa kujawsko-pomorskiego osiąga 773,6 GWh. Funkcjonujące obiekty hydroenergetyczne są w zdecydowanej większości niewielkie o mocy instalowanej rzędu kilkudziesięciu kilowatów. W przypadku „energii wiatrowej” powierzchnia dostępna dla rozwoju tego rodzaju nośnika w województwie kujawsko-pomorskim może wynosić 536 742 ha (29,9% całkowitej powierzchni województwa). Moc zainstalowana w elektrowniach wiatrowych w kwietniu 2009 r. wynosiła 78, 678 MW, a moc wydanych warunków na przyłączenie wynosiła 515, 857 MW (razem moc pracujących i planowanych 594,535 MW). W roku 2010 moc pracujących elektrowni wiatrowych wynosiła 185,468 MW, wzrosła więc o 106,79 MW. Obecnie na terenie województwa pracuje 321 elektrowni wiatrowych różnej mocy (od 0,01 MW do 2 MW). Analiza przestrzenna rozmieszczenia elektrowni wiatrowych wg danych operatorów wykazała, że w stosunku do roku 2009 lokalizacje elektrowni wiatrowych pojawiły się dodatkowo w 12 gminach: Zbójno, Lubraniec, Rypin, Brzozie, Lisewo, Jabłonowo Pomorskie, Chełmża, Bartniczka, Płużnica, Dębowa Łąka, Radomin, Łasin. Obecnie (stan na grudzień 2010 r. - dane od operatorów sieci) najwięcej elektrowni wiatrowych funkcjonuje w gminie Dobrzyń nad Wisłą (27), Piotrków Kujawski (19), Aleksandrów Kujawski (15). Najwięcej mocy zainstalowano w gminie Dobrzyń nad Wisłą (35,425 MW). Spośród powiatów województwa kujawsko-pomorskiego najwięcej mocy zainstalowano w powiecie inowrocławskim (41,05 MW), następnie lipnowskim (38,37 MW) i znińskim (15,3 MW). Najwięcej elektrowni wiatrowych znajduje się natomiast w powiecie aleksandrowskim (48), włocławskim (46), lipnowskim (41). W początkowej fazie rozwoju energetyki wiatrowej na terenie województwa (do roku 2009) można było zauważyć prawidłowość, iż pod względem lokalizacji elektrowni wiatrowych województwo dzieliło się wyraźnie

¹⁶ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

na dwie części: część północną, gdzie niewiele gmin posiadało na swym terenie elektrownie wiatrowe i część południową (linię podziału stanowiły rzeki Noteć, Wisła, Drwęca) o znacznej liczbie elektrowni wiatrowych. Ta sytuacja obecnie uległa zmianie, ponieważ rozwój energetyki wiatrowej odbywa się intensywnie na całym obszarze województwa. Energetyka wiatrowa w województwie kujawsko-pomorskim cieszy się ogromnym zainteresowaniem, co potwierdza ilość elektrowni wiatrowych znajdujących się w fazie projektu. Wg danych operatorów sieci na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wydano warunki przyłączenia dla 218 elektrowni wiatrowych o mocy zainstalowanej 360,968 MW, natomiast według danych Urząd Regulacji Energetyki na terenie województwa projektowanych jest 900 elektrowni wiatrowych.

Potencjał rynkowy energii solarnej w województwie ocenia się na poziomie 258 778 MW. Uzyskanie takiej mocy wymagałoby zainstalowania do 2020 roku 431 296 m² kolektorów słonecznych (przy przyjęciu wskaźnika wydajności instalacji na poziomie 60%). Na ogólną liczbę 144 jednostek administracji samorządowej województwa w 57 jednostkach zostały zamontowane kolektory słoneczne. Najwięcej kolektorów zainstalowano w czterech największych miastach: Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku i Grudziądzu oraz gminach je otaczających (strefy podmiejskie). Z pozostałej części województwa wyróżniają się dodatkowo gminy powiatu tucholskiego. Zainstalowane kolektory słoneczne wykorzystywane są głównie do podgrzewania wody w budynkach zabudowy jednorodzinnej, wielorodzinnej, zabudowie agroturystycznej, w ośrodkach rekreacyjnych i wypoczynkowych, w obiektach lecznictwa uzdrowiskowego, szpitalnego. Zainstalowane na terenie województwa kolektory słoneczne dostarczają rocznie energię rzędu 974 700 kWh (3 509 GJ), z czego 57,68% do budynków budownictwa jednorodzinnego (562 250 kWh) i 42,32% (412 450 kWh) do pozostałych. Powyższe dane już na etapie zbierania odbiegały od rzeczywistych ilości i powierzchni zainstalowanych kolektorów słonecznych na terenie województwa, gdyż obiekty te nie podlegają żadnej procedurze rejestracyjnej i uzgodnieniowej, a więc ich ilość nie może być w rzeczywisty sposób monitorowana. Informacje te mogą jedynie wskazywać ogólne trendy rozwoju energetyki solarnej w województwie. W niewielkim zakresie energia słoneczna wykorzystywana jest do zasilania sygnalizacji świetlnej, podświetlania znaków drogowych, parkometrów w strefach płatnego parkowania. Można zdecydowanie stwierdzić, że energetyka solarna (zwłaszcza w przypadku kolektorów) ma bardzo dobre perspektywy rozwoju. Przyrost zainstalowanej powierzchni kolektorów w kraju wynosi co najmniej 20% rocznie z wyraźnym trendem wzrostowym, na wpływ którego ma stopniowy spadek cen nowych instalacji i rozwoju krajowego rynku producentów tych urządzeń. Rosnące ceny paliw konwencjonalnych oraz korzystne formy wsparcia finansowego dodatkowo przyspieszają rozwój energetyki solarnej.

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego występują wody geotermalne, których temperatura w wypływie z odwiertu wynosi co najmniej 20°C zgromadzone w sześciu zbiornikach: dolnokredowym, górnourajskim, środkowourajskim, dolnourajskim, górnourajskim, dolnotriasowym. Wody takie udokumentowano w Ciechocinku, Janiszewie k/Lubrańca, Rzadkiej Woli w rejonie Brześcia Kujawskiego oraz najcieplejsze w Maruszy k/Grudziądza, oraz pod Toruniem. Wody termalne do celów leczniczych i rekreacyjnych wykorzystuje się od 1932 r. w Ciechocinku i od 2001 r. w Maruszy. Wody geotermalne w Ciechocinku występują na głębokości około 1300 m p.p.t., osiągają temperaturę od 11 do 37°C. W Maruszy (około 3,5 km od Grudziądza) solanka pobierana jest z głębokości około 1630 metrów, a jej temperatura waha się od 42° do 44°C. Złoża pochodzą z okresu dolnourajskiego. Oszacowano, iż zasoby są praktycznie niewyczerpalne, przy wydobyciu 20 tysięcy litrów na godzinę, tj. prawie pół miliona litrów na dobę, solanki wystarczy na co najmniej 1000 lat. Żadne z wymienionych złóż w chwili obecnej nie jest wykorzystywane

jako źródło energii odnawialnej (np. w systemach ciepłowniczych). Dla czterech największych miast województwa wstępny potencjał ekonomiczny energii geotermalnej można oszacować na poziomie około 75 GWh. Do energetyki geotermalnej zalicza się również energię uzyskiwaną z gruntu: tzw. pompy ciepła. Obliczony potencjał rynkowy dla całego województwa wynosi 2 838 MWh energii. Dla porównania jest to 0,04% zapotrzebowania na energię elektryczną województwa kujawsko – pomorskiego w 2007 roku.

Brak jest dokładnych danych odnośnie ilości instalacji działających w województwie. Uzyskane dane ankietowe są nie do końca miarodajne, co wynika z porównania ich z informacjami uzyskanymi odnośnie finansowania inwestycji związanych z OZE. Wynika to z absolutnej dowolności w instalowaniu pomp ciepła z punktu widzenia administracyjno-prawnego. Najwięcej planowanych i istniejących instalacji zlokalizowano w Toruniu, Bydgoszczy oraz w gminach je otaczających. Występują również większe instalacje w obiektach użyteczności publicznej, np: w Muzeum Archeologicznym w Biskupinie o mocy ponad 81 kW oraz w Gimnazjum w miejscowości Nowa Wieś gmina Ciechocin o mocy 120 kW.

Jednym z priorytetów polityki energetycznej państwa jest rozwój energetyki opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii. Województwo kujawsko – pomorskie charakteryzuje się korzystnymi warunkami do rozwoju OZE na bazie większości źródeł tj. dla energetycznego wykorzystania wiatru, wody, słońca, ciepła geotermalnego oraz biomasy i biogazu jak również produkcji biokomponentów do biopaliw. Należy dążyć do jak największego wykorzystania OZE w codziennym życiu przy jednoczesnym poszanowaniu elementów środowiska geograficznego.

Wskazane działania w obszarze OZE:¹⁷

- 1. Sporządzenie analizy dotyczącej wyznaczenia terenów dla lokalizacji elektrowni wiatrowych, w tym szczególnie parków wiatrowych oraz innych instalacji OZE.*
- 2. Intensyfikacja wykorzystania mechanizmów wsparcia rozwoju OZE z prowadzeniem działań edukacyjnych oraz popularyzacyjnych.*
- 3. Lokalizowanie elektrowni wiatrowych na terenach nie kolidujących z obszarami chronionymi, obszarami o walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym szlakami wędrówek ptaków, budynkami mieszkalnymi, budynkami mieszkalnymi w zabudowie zagrodowej z zachowaniem i poszanowaniem ładu przestrzennego województwa.*
- 4. Wspieranie i aktywizacja samorządów gminnych w kierunku wykorzystania lokalnych zasobów dla zwiększenia ilości energii uzyskiwanej ze źródeł odnawialnych.*
- 5. Wspieranie wykorzystania wód termalnych jako ekologicznego źródła ciepła.*
- 6. Realizacja przedsięwzięć z zakresu małej retencji (hydroelektrownie) z zachowaniem drożności korytarzy ekologicznych.*

W dalszej perspektywie czasowej działania polegać będą na:

- ciągłym monitoringu zużycia wody, energii i produkcji odpadów, a także wspieraniu współpracy uczelni i przedsiębiorców w zakresie rozwoju technologii służących ochronie środowiska oraz przedsiębiorców w procesie wdrażania ekoinnowacji w zakładach produkcyjnych,*
- prowadzeniu szeroko pojętych prac zmierzających do racjonalizacji gospodarki wodnej, w tym ciągłym monitoringu zagospodarowania przestrzennego na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi,*

¹⁷ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

- ciągłym monitoringu lokalizacji urządzeń OZE, w tym elektrowni wiatrowych, a także na wspieraniu wdrażania kogeneracyjnych systemów energetycznych (jednoczesne wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej) z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

7. NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA¹⁸

Zagrożenia antropogeniczne

W 2009 i 2010 roku na terenie województwa kujawsko – pomorskiego wystąpiło odpowiednio 20 i 16 zdarzeń spełniających definicję „poważnej awarii”, określonej w Prawie ochrony środowiska jako emisja, pożar lub eksplozja, powstała w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w której występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadząca do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. W większości przypadków są to niekontrolowane emisje w tym wycieki do środowiska (głównie do gruntu i powietrza), rzadziej mamy do czynienia z pożarami lub eksplozjami. W przypadku stwierdzenia naruszeń standardów środowiskowych, powstałych w związku ze zdarzeniami awaryjnymi Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy przekazywał właściwym miejscowo organom ochrony środowiska wyniki pomiarów poszczególnych elementów środowiska. Wyniki badań, wskazujące na pogorszenie stanu środowiska dają podstawę wszczynania postępowań karnych oraz przeprowadzania działań naprawczych związanych z przywróceniem środowiska do stanu pierwotnego.

Zapobieganie powstawaniu zdarzeń mogących powodować poważną awarię oraz ograniczanie jej skutków dla ludzi i środowiska należy realizować poprzez następujące działania:¹⁹

1. *Edukacja ekologiczna w celu wykreowania właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacjach wystąpienia zagrożeń środowiska powodowanych wystąpieniem zdarzeń o znamionach poważnych awarii.*
2. *Wyznaczanie bezpiecznych miejsc parkingowych dla pojazdów przewożących substancje niebezpieczne.*
3. *Zbudowanie sprawnego systemu monitoringu transportu substancji niebezpiecznych na terenie województwa.*
4. *Analiza porównawcza (bieżąca i z lat poprzednich) liczby, miejsc oraz rodzaju materiałów niebezpiecznych będących sprawcami wystąpienia zdarzeń o znamionach poważnych awarii, w celu wytypowania miejsc i obiektów wymagających objęcia działaniami kontrolnymi.*
5. *Wspieranie Jednostek Ratowniczo-Gaśniczych w wyposażeniu w specjalistyczny sprzęt ratownictwa technicznego.*
6. *Zapobieganie bezpośrednim zagrożeniom wystąpienia szkody w środowisku i szkodom w środowisku.*
7. *W przypadku wystąpienia szkody w środowisku – egzekwowanie od podmiotów korzystających ze środowiska obowiązku podjęcia działań naprawczych, działań*

¹⁸ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

¹⁹ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

zapobiegawczych oraz naprawy elementów przyrodniczych do przywrócenia stanu początkowego oraz usunięcia zagrożenia dla zdrowia ludzi.²⁰

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Bydgoszcy prowadzi rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii, w tym zakładów o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej w województwie kujawsko – pomorskim.

W komputerowej bazie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszcy (wg stanu na koniec 2010 roku) znajdowały się łącznie 94 obiekty, w tym: 12 obiektów w grupie ZDR, 6 obiektów w grupie ZZR i 76 obiektów zaliczonych do potencjalnych sprawców poważnych awarii. W porównaniu do stanu na koniec roku 2009 r., ogólna liczba zakładów mogących spowodować poważne awarie przemysłowe, znajdujących się w Rejestrze Potencjalnych Sprawców Poważnych Awarii WIOŚ Bydgoszcz, zwiększyła się o 3 obiekty. W poszczególnych grupach zakładów zmiany te przedstawiają się następująco²¹:

- liczba zakładów o dużym ryzyku zmniejszyła się o 1 zakład,
- liczba zakładów o zwiększonym ryzyku nie zmieniła się,
- liczba tzw. zakładów pozostałych zwiększyła się o 4 zakłady.

Zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii ZZR (6):²²

1. Eurogaz Jacek Pakulski w Białkowie.
2. „EUROPOL GAZ” S.A. Tłocznia Gazu „Włocławek” System Gazociągów Tranzytowych w Gąbinku.
3. „Natural Chemical Products Sp. z o.o. Bydgoszcz.
4. Przedsiębiorstwo Usługowo Handlowo Transportowe „PEGAZ” Rozlewnia Gazu Płynnego w Zdziarsku.
5. Zakłady Tłuszczowe „KRUSZWICA” S.A. w Kruszwicy.
6. Suszarnia i Magazyn Zboża w Szarleju.

Zakłady o dużym ryzyku wystąpienia awarii ZDR (12):²³

1. Zakłady Chemiczne „ZACHEM” S.A. w Bydgoszcy.
2. „Operator Logistyczny Paliw Płynnych” Spółka z o.o. Baza Paliw nr 2 w Nowej Wsi Wielkiej.
3. „Operator Logistyczny Paliw Płynnych” Spółka z o.o. Baza Paliw nr 11 w Zamku Bierzgowskim. „BARTER” S.A. Rozlewnia Gazu Płynnego w Bydgoszcy.
4. „BAŁTYK GAZ” Sp. z o.o. Centrum Regionalne Północ, Magazyn Bydgoszcz.
5. Przedsiębiorstwo „GASPOL” Sp. z o.o., Rypin.
6. Zakłady Azotowe „ANWIL” S.A. we Włocławku.
7. „ORLEN GAZ” Sp. z o.o. Rozlewnia Gazu Płynnego w Inowrocławiu.
8. Zakłady Chemiczne „NITRO – CHEM” S.A. w Bydgoszcy.
9. Mondi Świecie S.A. w Świeciu.
10. Inowrocławskie Kopalnie Soli „SOLINO” S.A. w Inowrocławiu – Kopalnia Soli i PMRiP „GÓRA” w Górze.
11. „INVESTGAS” S.A. – Kawernowy Podziemny Magazyn Gazu Mogilno w Pałędziu Dolnym.

²⁰ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

²¹ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2010 r.

²² Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2010 r.

²³ Raport o stanie środowiska województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2010 r.

Zagrożenia naturalne

Prowadzone przez ostatnie dziesięciolecia działania polegające m.in. na intensywnej melioracji gruntów doprowadziły do zaburzenia zdolności naturalnego retencjonowania wody, a w konsekwencji do zmniejszenia możliwości zapobiegania lub ograniczania skutków niekorzystnych zjawisk pogodowych, takich jak powódzie czy susze. Województwo kujawsko-pomorskie znajduje się w specyficznej sytuacji - z jednej strony część jego terenów narażonych jest na niebezpieczeństwo powodzi, z drugiej zaś strony część terenów odznacza się najniższymi sumami opadów w kraju. *Kierunki działań do roku 2014²⁴:*

- 1. Realizacja działań zmierzających do obniżenia zagrożenia powodziowego wynikających z wdrażania Dyrektywy 2007/60/WE w sprawie oceny i zarządzania ryzykiem powodziowym.*
- 2. Tworzenie warunków do szerokiego korzystania z wód (rekreacja, energetyka, żegluga, modernizacja i rozwój śródlądowych dróg wodnych,) przy niepogarszaniu ich jakości.*
- 3. Realizacja programu małej retencji województwa kujawsko – pomorskiego.*
- 4. Realizacja programu ochrony przeciwpowodziowej w województwie kujawsko – pomorskim.*
- 5. Przebudowa, rozbudowa, budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych.*
- 6. Monitoring właściwego utrzymania wód i urządzeń wodnych.*
- 7. Utrzymanie koryt rzecznych.*
- 8. Modernizacja urządzeń wodnych melioracji podstawowych poprzez udrażnianie rzek i kanałów dla ryb dwuśrodowiskowych.*
- 9. Poprawa warunków do korzystania z wód (tworzenie rezerw wodnych) oraz ochrona obszarów wodno – błotnych.*
- 10. Wyznaczenie obszarów zalewowych i polderów.*
- 11. Budowa, przebudowa i modernizacja melioracji szczegółowych (w tym tworzenie zasobów wodnych poprzez nawadnianie).*

Rozwój społeczno – gospodarczy odbywający się na przestrzeni lat odbija się bardzo dużym kosztem tzw. rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Z użytkowania rolniczego wyłączane są tereny o bardzo dużej przydatności rolniczej. Niewłaściwe gospodarowanie gruntami powoduje nasilanie procesów erozji gleb, skoncentrowany odpływ wód opadowych oraz zagrożenie procesami osuwiskowymi. Wyłączanie znacznych arealów wysokoprodukcyjnych gleb powinno być zawsze poprzedzone kompleksową analizą skutków ekologicznych, ekonomicznych i społecznych.

Kierunki działań do roku 2014²⁵:

- 1. Prowadzenie działań prewencyjnych w zakresie przeciwdziałania wyłączenia z użytkowania rolniczego gleb o wysokich walorach użytkowych.*
- 2. Przestrzeganie zasad dobrej praktyki rolniczej w zakresie ochrony gleb użytkowanych rolniczo.*
- 3. Ograniczanie procesów erozji wodnej i wietrznej.*
- 4. Prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi.*
- 5. Rekułtywacja gleb zdegradowanych metodami biologicznymi i technicznymi.*
- 6. Wdrażanie programów rolnośrodowiskowych uwzględniających działania prewencyjne.*

²⁴ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

²⁵ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018

7. *Prowadzenie bieżącej rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdegradowanych, w tym terenów powojсковych i przemysłowych.*
8. *Przestrzeganie i egzekwowanie wymogu rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.*
9. *Preferowanie rekultywacji terenów poeksploatacyjnych w kierunku leśnym i wodnym.*

b) sytuacja społeczno-gospodarcza,

Województwo kujawsko-pomorskie położone jest w północnej części środkowej Polski, nad dolną Wisłą, Brdą, Drwęcą i Notecią. Posiada tranzytowy charakter w relacjach Skandynawia – Europa Południowa oraz Kraje Bałtyckie i Rosja - Europa Zachodnia. Zajmuje powierzchnię 1.797.134 ha zamieszkałą przez 2.069.543 osób. Pod względem zajmowanej powierzchni oraz liczby mieszkańców województwo należy do średnich w skali kraju jednostek administracyjnych, zajmując 10 lokatę w obydwu cechach. Gęstość zaludnienia, wynosząca 115 osób/km², jest nieco niższa od średniej krajowej (122). Na uwagę zasługuje fakt, iż obszary wiejskie cechują się wyrównanym wskaźnikiem gęstości zaludnienia - różnica pomiędzy skrajnymi powiatami jest zaledwie około 2-krotna.

Analiza prognozy demograficznej wykonanej dla województwa kujawsko-pomorskiego przez Główny Urząd Statystyczny, pozwala sformułować następujące podstawowe wnioski²⁶:

1. Ogólna liczba mieszkańców województwa nie będzie ulegać dużym zmianom. Duże zmiany dotyczyć będą jednak największych miast (gdzie spodziewany jest znaczący spadek liczby mieszkańców) oraz powiatów bydgoskiego i toruńskiego (spodziewany znaczący wzrost). Należy podkreślić, że w przypadku powiatów bydgoskiego i toruńskiego, ze względu na dużą dynamikę procesów społeczno-gospodarczych typowych dla stref podmiejskich, prognoza obarczona jest największym ryzykiem błędu. Na potrzeby planowania zadań własnych (szacunek zapotrzebowania na poszczególne rodzaje usług) zasadne jest dokonywanie stosunkowo częstych prognoz korygujących poprzednie.
2. Bardzo duże zmiany dotyczyć będą struktur wieku – w ramach każdej z grup wiekowych zmiany, które zajdą w okresie zaledwie 20-25 lat, dotyczyć będą nawet kilkudziesięciu procent obecnego stanu i zmienią całkowicie struktury. Podstawowym trendem jest starzenie się społeczeństwa, przejawiające się coraz większym udziałem starszych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców.

Na poziomie województwa, podstawową konsekwencją prognozy będzie zmniejszanie zapotrzebowania na usługi o charakterze regionalnym. Ludność starsza, której udział będzie sukcesywnie rósł, korzystać będzie przede wszystkim z usług realizowanych na poziomie lokalnym. Usługi poziomu regionalnego i metropolitalnego będą więc w mniejszym, niż obecnie, stopniu służyły zaspokajaniu potrzeb mieszkańców regionu, a w większym, niż obecnie, stopniu świadczyły o konkurencyjności regionu (atrakcyjności dla ludności innych regionów).

Obszar województwa jest zwarty. Rozciągłość na kierunku wschód-zachód wynosi 167,5 km, a na kierunku północ – południe wynosi 161,7 km. Pod względem administracyjnym, województwo dzieli się na 23 powiaty, w tym 19 ziemskich i 4 grodzkie oraz 144 gminy, w tym 17 miejskich, 35 miejsko-wiejskich i 92 wiejskie. Sieć osadniczą tworzą 52 miasta i około 3,5 tys. miejscowości wiejskich. System osadniczy można uznać za korzystne uwarunkowanie rozwoju. Centralne położenie 2 ośrodków stołecznych tworzących układ aglomeracyjny (Bydgoszcz – siedziba Wojewody,

²⁶ Kujawsko-Pomorskie Analizy Regionalne – Prognozy rozwoju województwa Kujawsko-Pomorskiego 2030+

Toruń – siedziba Marszałka i Zarządu Województwa) oraz równomierne rozmieszczenie tzw. miast średnich: Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia, jak również regularna sieć, w większości dobrze rozwiniętych ośrodków powiatowych, stwarzają potencjalnie dobre warunki dostępu do usług różnego rzędu. Województwo kujawsko-pomorskie znajduje się na pograniczu pięciu makroregionów fizycznogeograficznych: Pojezierza Południowopomorskiego, Pojezierza Wielkopolskiego, Pojezierza Chełmińskiego-Dobrzyńskiego, Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej i Doliny Dolnej Wisły. Dzielą się one na liczne mniejsze mezoregiony, co świadczy o zróżnicowaniu krajobrazowym regionu.²⁷

c) stan wdrożenia prawa wspólnotowego,

Gospodarka wodno-ściekowa

Najważniejsze akty prawne zidentyfikowane w obszarze:

1. Dyrektywa 2007/60/WE w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.
2. Dyrektywa 2000/60/WE ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej.
3. Dyrektywa 91/271/EWG dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

Ad. 1

- niepełna implementacja aktu prawnego,
- trwa przygotowanie dokumentów planistycznych,
- działania instytucjonalne muszą być zharmonizowane z działaniami inwestycyjnymi (infrastrukturą przeciwpowodziową),
- zły stan infrastruktury przeciwpowodziowej,
- niezbędna jest intensyfikacja działań inwestycyjnych w obszarze infrastruktury przeciwpowodziowej, usprawnienie procedur administracyjnych, wsparcie instytucjonalne.

Ad. 2

- uwzględniona w warunkowości ex-ante, (w celu uzyskania finansowania w ramach WRF 2014-2020 niezbędna jest pełna transpozycja),
- zarzuty KE w kwestii transpozycji aktu prawnego, niezbędna intensyfikacja prac w tym zakresie,
- nakłada obowiązek osiągnięcia dobrego stanu wód do 2015 roku, a w uzasadnionych przypadkach do 2021 r. lub 2027 r.,
- realizacja celu prowadzona na podstawie planów gospodarowania wodami oraz programów działań, w których zapisano konkretne cele środowiskowe,
- opracowany został pierwszy program wodno-środowiskowy kraju obecnie trwają prace zmierzające do przeglądu i aktualizacji tego dokumentu.

Ad. 3

- 31.12.2015 termin osiągnięcia pełnej zgodności z dyrektywą,
- w roku 2010 osiągnięto poziom redukcji ładunku ścieków ulegających biodegradacji zakładany na rok 2005,
- zagrożona jest realizacja celów dyrektywy,

²⁷ Plan gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 - 2023

- pełna implementacja wymaga zapewnienia stałego finansowania inwestycji zapisanych w KPOŚK co najmniej do końca roku 2015 lub jeszcze dłużej.

Konkluzje:

- harmonizacja działań – kompleksowe programowanie działań ukierunkowane na realizację celów kilku aktów prawnych, wykorzystanie elementu synergii,
- uwzględnienie aspektów regionalnych.

Gospodarka odpadami

Najważniejsze akty prawne zidentyfikowane w obszarze:

1. Dyrektywa 1999/31/WE w sprawie składowania odpadów.
2. Dyrektywa 2008/98/WE w sprawie odpadów.

Ad. 1

- obowiązek zmniejszenia do końca roku 2013 i 2020 masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania na składowiskach odpadów do poziomu odpowiednio 50% i 35% masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.,
- realizacja celu wymaga działań ukierunkowanych na wydzielenie odpadów biodegradowalnych ze strumienia odpadów komunalnych, jak również zapewnienia instalacji do biologicznego przetwarzania odpadów,
- obecny stan prawny nie zawiera regulacji, które umożliwiłyby skuteczną realizację w/w celu redukcyjnego (brak aktów wykonawczych do ustawy o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach /.../ nie daje szans osiągnięcia do końca 2013 roku celu redukcyjnego),
- liczne problemy natury proceduralnej i administracyjnej w kwestii zamknięcia składowiska odpadów z "urzędu".

Ad. 2

- zarzuty KE dot. naruszenia prawa wspólnotowego (Komisja Europejska skierowała skargę do TSUE z wnioskiem o nałożenie na Polskę kar finansowych w wysokości 67 314 Euro dziennie),
- termin transpozycji aktu prawnego minął, niepełna transpozycja do polskiego porządku prawnego,
- uwzględniona w warunkowości ex-ante, (w celu uzyskania finansowania w ramach WRF 2014-2020 niezbędna jest pełna transpozycja).

Konkluzje:

- niezbędna jest harmonizacja działań w obszarach dotyczących obu w/w dyrektyw (zagadnienia regulowane niniejszymi aktami prawnymi przenikają się, a zatem w pewnych obszarach mogą być traktowane wspólnie, szczególnie w realiach Polski, gdzie unieszkodliwianie odpadów komunalnych od dziesięcioleci bazuje na składowaniu odpadów),
- niezbędne jest ciągłe podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa (edukacja ekologiczna, promowanie działań zgodnych z hierarchią postępowania z odpadami).

Ochrona powietrza

Najważniejsze akty prawne zidentyfikowane w obszarze:

1. Dyrektywa 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy.

2. Dyrektywa 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych.

Ad. 1

- termin transpozycji minął, KE wystosowała zarzuty w przedmiocie transpozycji dyrektywy do krajowego porządku prawnego (Komisja Europejska skierowała skargę do TSUE z wnioskiem o nałożenie na Polskę kar finansowych w wysokości 71,5 tys. Euro dziennie),
- ustanawia środki zmierzające do zdefiniowania i określenia celów dotyczących jakości powietrza oraz rzetelnej oceny jakości powietrza w państwach członkowskich w odniesieniu do SO₂, NO₂ i NO_x, PM 10, Pb, C₆H₆, CO, O₃,
- nakłada na PC obowiązek zarządzania jakością powietrza i określa kierunki działań jakie należy podjąć w sytuacji gdy przekroczone są określone poziomy emisji,
- wprowadza obowiązek ustanowienia krajowych celów redukcji dla PM 2,5
- Polska ma problem z realizacją celów dyrektywy w przypadku pyłu, standardy określone dyrektywą są przekroczone w większości stref w kraju,
- wyzwaniem jest skuteczne ograniczenie tzw. niskiej emisji pochodzącej z sektora bytowo-komunalnego (wiąże się to z dużymi nakładami finansowymi).

Ad. 2

- „konsumuje” 7 dyrektyw tematycznych,
- trwają prace nad transpozycją dyrektywy do krajowego porządku prawnego,
- obejmuje szerszy zakres instalacji przemysłowych niż dyrektywa IPPC,
- niezbędne jest usprawnienie wdrożenia instytucjonalnego systemu pozwoleń zintegrowanych,
- określa dopuszczalne wielkości emisji dla LCP,
- określa dopuszczalne wielkości emisji dla spalarni odpadów,
- wprowadza zmiany w zakresie dopuszczalnych wielkości emisji – zaostrenie w stosunku do obecnych przepisów, szczególnie w obszarze LCP.

d) dokumenty regionalne i krajowe, z których wynika konieczność finansowania określonych działań,

- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016,
- Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku,
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych,
- „Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny” - Strategia ochrony różnorodności biologicznej UE do 2020 r.,
- Strategia rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2007-2020,
- Plan Gospodarki odpadami województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 – 2023,
- Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko– pomorskiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 - 2018,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- System Zielonych Inwestycji:

- Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji,
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. w sprawie rodzajów programów i projektów przeznaczonych do realizacji w ramach Krajowego systemu zielonych inwestycji (Dz. U. Nr 187 poz. 1445),
- Przepisy, nad którymi prowadzone są aktualnie prace legislacyjne, a które wejdą w życie w czasie obowiązywania strategii, tj.:
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.,
 - Program Ochrony Powietrza dla Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

V. Kierunki wsparcia

a) wsparcie w latach 2009 – 2011,

Wojewódzki Fundusz w okresie 2009 – 2011 dofinansowywał zadania związane z ochroną środowiska zgodnie z Listą przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu oraz Kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Działania Wojewódzkiego Funduszu koncentrowały się głównie na realizacji zadań wynikających z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych i Programu Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Realizując zadania w okresie 2009 – 2011 Wojewódzki Fundusz przeznaczył na poszczególne dziedziny ochrony środowiska następujące środki finansowe:

Środki finansowe wydatkowane w latach 2009 - 2011				
Lp.	nazwa dziedziny	pożyczki + dotacje	pożyczki	dotacje
1	Ochrona wód	176.856.933,79 zł	176.739.299,63 zł	117.634,16 zł
2	Gospodarka wodna	50.133.633,44 zł	39.920.980,08 zł	10.212.653,36 zł
3	Ochrona powierzchni ziemi	27.456.560,82 zł	22.159.520,27 zł	5.297.040,55 zł
4	Ochrona powietrza	49.862.286,22 zł	44.903.678,88 zł	4.958.607,34 zł
5	Poważne awarie	15.737.896,71 zł	8.887.689,00 zł	6.850.207,71 zł
6	Edukacja ekologiczna	9.989.222,63 zł	-	9.989.222,63 zł
7	Ochrona przyrody	8.656.350,96 zł	491.879,00 zł	8.164.471,96 zł
8	Monitoring	6.083.823,59 zł	-	6.083.823,59 zł
9	Pozostałe	1.089.471,20 zł	287.260,00 zł	802.211,20 zł
	suma	345.866.179,36 zł	293.390.306,86 zł	52.475.872,50 zł

Ochrona wód

Obszarem, do którego skierowano największe wsparcie w latach 2009 – 2011 była ochrona wód na którą przeznaczono w sumie 176.856.933,79 zł. Efektem działań w tym obszarze było zrealizowanie 726 przedsięwzięć w wyniku, których uzyskano wyniki przedstawione w poniższej tabeli.

rodzaj przedsięwzięcia	rok 2009	rok 2010	rok 2011	suma
Budowa oczyszczalni przyzgodowych (szt.)	543	712	819	2.074
Budowa systemów kanalizacyjnych	57	brak danych	brak danych	57
Oddanie do użytku kanalizacji sanitarnej o długości ogółem (mb), z tego:	166.792	208.524,90	199.043,55	574.360,45
• kanalizacji sanitarnej grawitacyjnej	65.500	85.416,70	77.541,38	228.458,08
• kanalizacji sanitarnej tłocznej	76.531	89.319	96.333,20	262.183,20
• przyłączy kanalizacyjnych	24.761	33.798,20	25.168,97	83.728,17
Oddanie do użytku kanalizacji deszczowej o długości ogółem (m)	13.662	9.387	4.125,46	27.174,46
Oddanie do użytku przepompowni ścieków (szt.)	261	290	543	1.094
Budowa/modernizacja oczyszczalni ścieków	1	brak danych	6	7
Likwidacja szamb (szt.)	1.600	1.839	1.832	5.271
Inwestycjami zostało objętych (ilość mieszkańców)	brak danych	28.200	26.476	54.676

Realizacja powyższych zadań to przede wszystkim spełnienie obowiązku wynikającego z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, który należy nadal realizować. Inwestycje mają pozytywny wpływ na poprawę czystości zbiorników wodnych poprzez zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń ścieków odprowadzanych do wód, co zmniejsza zagrożenie eutrofizacją, dlatego też zasadne jest kontynuowanie tych działań.

Gospodarka wodna

Dofinansowanie gospodarki wodnej w latach 2009-2011 wyniosło 50.133.633,44 zł. Uzyskane wyniki z realizacji 88 zadań prezentują się następująco:

rodzaj przedsięwzięcia	rok 2009	rok 2010	rok 2011	suma
Budowa/modernizacji stacji ujęć i stacji uzdatniania wody pitnej (szt.)	8	9	12	29
Oddanie do użytku sieci wodociągowej (m)	121.294	107.305,96	133.603,36	362.203,32
Długość przyłączy wodociągowych oddanych do użytku (m)	brak danych	22.967	3.663,20	26.630,20
Poprawa bezpieczeństwa wałów przeciwpowodziowych (km)	178,7	brak danych	brak danych	178,7
Przyrost retencji wodnej (m ³)	80.000	156.000	brak danych	236.000
Regulacja/odbudowa rzek i strug (mb)	9.271	2.518,51	285.290	297.079,51

Efektywne i racjonalne korzystanie z zasobów wodnych to przesłanki do dalszej realizacji zadań z zakresu oszczędnego gospodarowania wodami tj. usuwania strat na sieci, stosowania inteligentnych liczników oraz oszczędzania wody w przemyśle i w nawodnieniach.

Ochrona powierzchni ziemi

98 zadań zrealizowanych w okresie 2009 – 2011 na kwotę 27.456.560,82 zł to głównie zadania z doskonalenia systemu gospodarki odpadami oraz likwidacja odpadów niebezpiecznych.

rodzaj przedsięwzięcia	rok 2009	rok 2010	rok 2011	suma
Zwiększenie możliwości zorganizowanej zbiórki odpadów w ilości (Mg/rok)	2.270	9.556	1.561,34	13.387,34
Zwiększenie możliwości selektywnej zbiórki odpadów w ilości (Mg/rok)	510	brak danych	brak danych	510
Unieszkodliwienie odpadów niebezpiecznych (Mg)	264,83	10,70	2.395,47	2.671
Rekultywacja terenu (ha)	2,21	1,1	2,34	5,65

W dalszym ciągu należy wspierać wszelkiego rodzaju realizacje związane z usprawnianiem systemu gospodarki odpadami, a głównie wynikające ze znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Ochrona powietrza

W obszarze dofinansowania ochrony powietrza wydano kwotę 49.862.286,22 zł na realizację 159 zadań.

rodzaj przedsięwzięcia	rok 2009	rok 2010	rok 2011	Suma
Modernizacja systemu ogrzewania (szt.)	4	11	9	24
Roczna oszczędność zużycia ciepła GJ/rok	40.244	50.816,05	31.718,32	123.778,37
Oddanie do użytku sieci ciepłej (m)	1.007	brak danych	brak danych	1.007
Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń (Mg/rok)				
• pyły	21	63,25	1.363,39	1.447,64
• dwutlenek siarki	20	35,05	1.708,90	1.763,95
• tlenków azotu	9	6,31	432,88	448,19
• tlenek węgla	123	83,46	401,47	607,93
• dwutlenek węgla	6.745	7.553,43	286.277,39	300.575,82
• sadza	0,5	2,37	0,19	3,06
• benzo(α)piren	0,03	0,14	1,50	1,67

W ramach tego obszaru należy intensywnie kontynuować proces zmniejszania emisji zanieczyszczeń tak aby dotrzymane zostały standardy emisyjne na terenie województwa kujawsko – pomorskiego, których niespełnienie obecnie skutkuje skróceniem średniej długości życia.

Poważne awarie

Dziedzina poważne awarie obejmuje przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie zdarzeniom mogącym powodować zagrożenia życia, zdrowia ludzi lub środowiska. Na przedsięwzięcia z tego zakresu Wojewódzki Fundusz wydatkował w latach 2009 – 2011 15.737.896,71 zł. Środki finansowe na te działania zostały skierowane głównie do: jednostek Państwowej Straży Pożarnej, jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu województwa kujawsko – pomorskiego działających w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. Środki zostały przeznaczone na zakup specjalistycznych samochodów z wyposażeniem wykorzystywanym w ratownictwie chemiczno – ekologicznym.

Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna ma na celu kształtowanie i wychowywanie społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z Listą przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w okresie 2009 – 2011 w ramach edukacji ekologicznej dofinansowane zostały przede wszystkim programy edukacyjne i konkursy dotyczące ochrony środowiska skierowane do dzieci i młodzieży. Edukację ekologiczną dofinansowywano w formie dotacji i przekazania środków finansowych. Na ten cel przeznaczono 9.989.222,63 zł. Dofinansowywano działania w zakresie edukacji ekologicznej prowadzone między innymi przez szkoły, wyższe uczelnie, specjalistyczne placówki edukacyjne, jednostki samorządu terytorialnego, a także przez organizacje ekologiczne i społeczne.

Ochrona przyrody

W latach 2009 – 2011 na ochronę przyrody wydatkowano łącznie kwotę 8.656.350,96 zł. Dofinansowaniem objęto między innymi szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach konserwatorskiej ochrony przyrody, działania interwencyjne, procesy rewaloryzacji zabytkowych parków oraz ochronę in situ i ex situ starych odmian drzew owocowych. Zadania, których realizację Wojewódzki Fundusz dofinansował służyły poprawie lub zachowaniu obecnego stanu zespołów roślinnych, przywracaniu równowagi biologicznej w ekosystemach. W przypadku obiektów prawnie chronionych i na obszarach objętych ochroną Wojewódzki Fundusz wspierał finansowo działania bezpośrednie, dające w efekcie poprawę jakości ekosystemu lub dokumentacyjne, stwarzające podstawy do dalszych działań na rzecz ochrony przyrody.

Monitoring

Monitoring środowiska stanowi system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku. Gromadzone informacje służą wspomaganie działań na rzecz ochrony środowiska poprzez systematyczne informowanie organów administracji i społeczeństwa o:

- jakości elementów przyrodniczych (dotrzymywaniu standardów jakości środowiska, obszarów występowania przekroczeń),
- występujących zmianach jakości elementów przyrodniczych (przyczynach zmian).

W okresie 2009 – 2011 na zadania z zakresu monitoringu środowiska przekazano środki finansowe w łącznej kwocie 6.083.823,59 zł. Dofinansowaniem objęto zadania w ramach monitoringu środowiska prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska uzyskał także wsparcie na doposażenie laboratoriów

w aparaturę kontrolno – pomiarową, sprzęt pomocniczy, który przyczynia się do zapewnienia wysokiej jakości badań zgodnie z wymogami Unii Europejskiej.

b) ocena potrzeb finansowania działań ochrony środowiska,

Priorytetami środowiskowymi, obszarami na których koncentruje się merytoryczna działalność Funduszu w perspektywie strategicznej 2013 – 2020 są:

- ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi,
- racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona atmosfery,
- ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Stanowią one podstawowy zakres działalności Funduszu, wpisują się też w kierunki wskazane w projekcie Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”. Niniejsza Strategia koncentrując się na wdrażaniu ww. priorytetów, zakłada także, że oprócz lub w ramach ich realizacji wsparcie Funduszu będą otrzymywały przedsięwzięcia wspierające takie cele katalogu obszarów finansowania ochrony środowiska wskazanego w ustawie POŚ, które dotyczą m.in. monitoringu środowiska, zadań z zakresu przeciwdziałania awariom i zagrożeniom środowiska, edukacji ekologicznej, ochrony przed hałasem.

W związku z tym, że obecnie wiele dokumentów strategicznych krajowych i regionalnych istotnych dla określenia celów działalności w perspektywie Wspólnej Strategii jest na etapie programowania zakłada się, że ich sukcesywne wdrażanie może modyfikować zmianę akcentów wśród celów poszczególnych priorytetów. Celami horyzontalnymi Funduszu będzie:

- wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z Traktatu Akcesyjnego,
- dążenie do wykorzystania środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną, poprzez współfinansowanie przedsięwzięć,
- stymulowanie "zielonego" (sprzyjającego środowisku) wzrostu gospodarczego w województwie kujawsko - pomorskim m.in. poprzez wspieranie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, ekoinnowacyjności, niskoemisyjności gospodarki i społeczeństwa oraz tworzenia warunków do powstawania zielonych miejsc pracy,
- promowanie zachowań ekologicznych, działań i przedsięwzięć służących zachowaniu bogactwa różnorodności biologicznej oraz adaptacji do zmian klimatycznych.

Priorytet ochrona i zrównoważone gospodarowania zasobami wodnymi²⁸:

W obszarze tym planowane działania strategiczne ukierunkowane są głównie na uzyskanie celów określonych w Planie działania na rzecz zasobooszczędnej Europy, z którego wynika że do 2015 r. powinien być osiągnięty dobry stan wód w odniesieniu do jakości, ilości i ich wykorzystania we wszystkich dorzeczach UE, a następnymi działaniami z zakresu jakości wód dotyczyć powinny oszczędne gospodarowanie wodami. W perspektywie do 2020 r., stan oraz dostępność zasobów wód powierzchniowych i podziemnych będą jednym z najważniejszych środowiskowych

²⁸ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz czynnikiem determinującym efektywność działań na rzecz zahamowania utraty różnorodności biologicznej. Dla zapewnienia efektywnej gospodarki wodnej istotne jest zagwarantowanie i utrzymanie niezbędnej ilości oraz odpowiedniej jakości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz usuwanie bądź minimalizowanie wszelkich zagrożeń dla tego sektora. W tym celu konieczne są działania na rzecz szybkiego i pełnego wdrożenia dyrektywy 2000/60/WE, która ustanawia ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, rozumianego jako realizację programów działań zawartych w planach gospodarowania wodami. Realizacja tych celów znajduje swój wyraz w projekcie strategii BEiŚ w zakresie działań grupowanych w ramach poniższych kierunków: 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody, 3.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki.

Podstawowym działaniem w ramach poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych jest spełnienie wymogów Dyrektywy 91/271/EWG w zakresie redukcji ładunku zanieczyszczeń, w tym związków biogenych (azot, fosfor) odprowadzanych do wód. W ramach działania będą realizowane zadania obejmujące budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury oczyszczania ścieków ujęte w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK).

Niedobór wody i susza okazują się w chwili obecnej podstawowymi problemami, a zmiany klimatu mogą jeszcze pogorszyć sytuację. Zasadniczą kwestią jest osiągnięcie postępów w celu pełnego wdrożenia Ramowej Dyrektywy Wodnej. Efektywne i racjonalne korzystanie z zasobów wodnych obejmować powinno działania z zakresu oszczędnego gospodarowania wodami tj. usuwania strat na sieci, stosowania inteligentnych liczników, oszczędzania wody w przemyśle i w nawodnieniach. Wszelkie działania z zakresu efektywnego, racjonalnego korzystania z zasobów wodnych oraz ochrony wód powinny wynikać z planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy.

Zwiększające się prawdopodobieństwo wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych spowoduje znaczne zmiany w jakości i dostępności zasobów wodnych, co wpłynie na wiele sektorów w tym na produkcję żywności (zależne od nawadniania). Istnieje zatem potrzeba działań w celu m.in.: poprawy skuteczności zaopatrzenia w wodę m.in. w rolnictwie, gospodarstwach domowych i budynkach, minimalizacji potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, zwiększenia możliwości magazynowania wody, zwiększenia retencji wodnej, prowadzenia inwestycji na rzecz mniejszego zużycia wody w przemyśle. Ważne jest też prowadzenie inwestycji w zakresie ochrony przeciwpowodziowej z wykorzystaniem powstających obiektów na cele energetyczne oraz wspieranie działań dotyczących m.in. zwiększenia naturalnej retencji, budowy systemów wczesnego ostrzegania i prognozowania powodzi oraz zarządzania ryzykiem powodziowym, prowadzenia kampanii edukacyjnych.

Kierunki wsparcia w zakresie ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi będą następujące:

- opracowywanie planów służących gospodarowaniu wodami, planów zarządzania ryzykiem powodziowym, planów przeciwdziałania skutkom suszy oraz tworzenie i utrzymanie katastru wodnego,
- przedsięwzięcia związane z ochroną wód,
- wspomaganie osłony hydrologicznej i meteorologicznej społeczeństwa oraz gospodarki, a także rozpoznawanie, kształtowanie i ochronę zasobów wodnych kraju,

- wspomaganie realizacji zadań w zakresie rozpoznawania, bilansowania i ochrony wód podziemnych w celu ich racjonalnego wykorzystania przez społeczeństwo i gospodarkę,
- wspomaganie realizacji zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym dotyczących instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej, w tym m.in.:
 - realizacja inwestycji, zapisanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 2000 mieszkańców,
 - realizacja zadań inwestycyjnych w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach poniżej 2000 RLM uwzględnionych w Programie wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej, w celu wypełnienia wymagań Dyrektywy 91/271/EWG,
 - wspieranie realizacji projektów w zakresie zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w tym w kierunku ich termicznego przekształcania,
 - edukacja ekologiczna społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości dążenia do ochrony stanu jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
 - inicjowanie i wspieranie działań inwestycyjnych, których wynikiem będzie poprawa jakości wód przeznaczonych do spożycia,
 - wspomaganie działań związanych z ochroną i rekultywacją jezior,
 - realizacja działań zmierzających do obniżenia zagrożenia powodziowego wynikających z wdrażania Dyrektywy 2007/60/WE w sprawie oceny i zarządzania ryzykiem powodziowym,
 - realizacja programu małej retencji województwa kujawsko - pomorskiego,
 - realizacja programu ochrony przeciwpowodziowej w województwie kujawsko – pomorskim,
 - przebudowa, rozbudowa, budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych.

Priorytet racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi²⁹:

Racjonalizacja gospodarki odpadami w Polsce przebiega wolno, a jej efekty są zdecydowanie niezadowalające. Kluczowym wyzwaniem w gospodarce odpadami komunalnymi jest pełne wdrożenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów (tzw. dyrektywa odpadowa). Wiąże się to z wprowadzeniem określonej w dyrektywie odpadowej hierarchii postępowania z odpadami tj. zapobieganie, przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody odzysku (np. odzysk energii), a na samym końcu unieszkodliwianie odpadów. Zakres wspieranych przedsięwzięć w tym obszarze ukierunkowany jest na realizację działania 3.2. projektu strategii BEiŚ „Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym zapobieganie powstawania odpadów i wykorzystania ich na cele energetyczne” Realizacja tego zamierzenia przy uwzględnieniu wpływu okresów przejściowych do Traktatu Akcesyjnego

²⁹ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

powodować będzie konieczność zwiększenia udziału współfinansowania przez Fundusz przedsięwzięć z zakresu racjonalnego gospodarowania odpadami i ochrony powierzchni ziemi.

Wspierane minimalizacji składowanych odpadów dotyczyć będzie stopniowego przechodzenia z systemu polegającego na składowaniu odpadów na system wspierający przetworzenie, odzysk surowców oraz energetyczne ich wykorzystanie – uwzględniając hierarchię postępowania z odpadami. Dużego znaczenia nabierać będą działania związane z zapobieganiem powstawania odpadów, likwidacją nieefektywnych składowisk odpadów. Kluczowe dla sprawnie funkcjonującego systemu gospodarki odpadami będzie wspieranie i wdrażanie niskoodpadowych technologii produkcji. Minimalizacja składowania odpadów przyczyni się również do spełnienia wymogu ograniczenia składowania odpadów biodegradowalnych w tym: do 16 lipca 2013 roku – do 50%, do 16 lipca 2020 roku – do 35% w stosunku do masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, wytworzonych w roku 1995.

W ramach wykorzystania odpadów komunalnych oraz osadów ściekowych na cele energetyczne ważne będzie wykorzystanie potencjału energetycznego w przekształcaniu odpadów i osadów ściekowych. Wdrażanie wymogów unijnych będzie miało również wpływ na działania związane z efektywnością energetyczną – projekty Waste-to Energy (termiczne lub biologiczne przekształcanie odpadów) oraz Methane-to markets (gaz składowiskowy z odnawialnymi źródłami energii) część energii uzyskiwana z odpadów może być traktowana jako pochodząca z energii odnawialnej.

Jednocześnie należy pamiętać, że zgodnie z polityką UE w zakresie odpadów do 2020 r., promowane jest stosowanie recyklingu odpadów, a dopiero w drugiej kolejności ich termiczne przekształcanie. Dużym wyzwaniem w zakresie gospodarki odpadami jest spełnienie wymagań w zakresie osiągania poziomów odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych, w szczególności poprzez usprawnienie systemów selektywnego zbierania odpadów.

Kierunki wsparcia w zakresie racjonalnego gospodarowania odpadami i ochroną powierzchni ziemi będą następujące:

- przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami,
- przedsięwzięcia związane z ochroną powierzchni ziemi,
- działania z zakresu zagospodarowania odpadów nielegalnie przemieszczonych, w przypadkach, o których mowa w art. 23-25 rozporządzenia (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów (Dz. Urz. UE L 190 z 12.07.2006, str. 1), oraz wspomaganie realizacji zadań przeciwdziałających nielegalnemu przemieszczaniu odpadów,
- koszty gospodarowania odpadami z wypadków, o których mowa w art. 17b ust. 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach w tym m.in.:
 - *objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych 100% mieszkańców, zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów, aby nie było składowanych w 2013 r. więcej niż 50%, a w 2020 r. więcej niż 35% masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.,*
 - *zmniejszenie masy składowanych odpadów komunalnych do maksymalnie 60% wytworzonych odpadów do końca 2014 r.,*
 - *przygotowanie do ponownego wykorzystania i recyklingu materiałów odpadowych, przynajmniej takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw*

domowych i w miarę możliwości odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów z gospodarstw domowych na poziomie minimum 50% ich masy,

- *tworzenie Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi i prowadzenie przez gminy wspólnych systemowych i kompleksowych rozwiązań w gospodarce odpadami komunalnymi,*
- *edukacja ekologiczna w zakresie ograniczania ilości wytwarzanych odpadów, wprowadzania selektywnej zbiórki odpadów, ich recyklingu.*

Priorytet ochrona atmosfery³⁰:

W ramach tego obszaru wspierane będą zadania związane z ograniczeniem zanieczyszczeń powietrza oraz zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń do powietrza substancji takich jak m.in. związki azotu i siarki (NO_x, SO₂), tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂), pyły oraz wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne o szczególnie negatywnym wpływie na zdrowie ludzi i trwałość ekosystemów. Wraz ze wzrostem produkcji energii elektrycznej i ciepłej musi następować redukcja emisji przemysłowych i innych zanieczyszczeń do powietrza, w tym gazów cieplarnianych. Pogodzenie tych zagadnień jest możliwe poprzez modernizację sektora energetyczno – ciepłowniczego oraz ograniczenie tzw. niskiej emisji uzyskiwane m.in. w wyniku zwiększenia dostępnych mechanizmów finansowych będących wsparciem dla tego typu inwestycji. Istotne będzie także zwiększenie efektywności energetycznej, poprzez dalsze wspieranie termomodernizacji, rozwoju kogeneracji i energetyki odnawialnej w tym m.in. instalacji na biomasę, instalacji solarnych, energetyki wiatrowej i biogazowi.

Udział we współfinansowaniu przedsięwzięć tej dziedziny wspiera działania wskazane w strategii BEiŚ w zakresie: 2.1. Lepszego wykorzystania krajowych zasobów energii, 2.2. Poprawy efektywności energetycznej, 3.3. Ochrona powietrza, w tym ograniczenia oddziaływania energetyki. Realizacja tych zamierzeń spowoduje przeorientowanie kierunków dofinansowania Funduszu właśnie na finansowanie ochrony atmosfery.

Ważnym problemem jakości powietrza w województwie kujawsko – pomorskim jest przekroczenie dopuszczalnych norm dla pyłu drobnego PM 10 i PM 2.5. Dotrzymanie norm jest niezbędne, gdyż długotrwałe narażenia na działanie pyłu zawieszonego skutkuje skróceniem średniej długości życia. Do obniżenia stężenia pyłu może przyczynić się likwidacja tzw. niskiej emisji. Niska emisja obejmuje emisję komunikacyjną, emisję pyłów i szkodliwych gazów pochodzących z lokalnych kotłowni węglowych i domowych pieców grzewczych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób najczęściej tanim węglem o niskich parametrach grzewczych. Często dochodzą do tego również praktyki spalania w kotłach odpadów z gospodarstw domowych. Ograniczenie emisji substancji szkodliwych do atmosfery może się odbyć poprzez kompleksową likwidację istniejących, nieefektywnych urządzeń grzewczych, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii i zbiorowe systemy ciepłownicze.

Rozwijanie odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza w formule generacji rozproszonej oraz dążenie do nieustannego poprawiania efektywności energetycznej przyczyni się do efektywnego korzystania z zasobów środowiska oraz zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń.

Kierunki wsparcia w zakresie ochrony atmosfery będą następujące:

³⁰ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

- wspomaganie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz wprowadzania bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspomaganie ekologicznych form transportu,
- obniżenie emisji pyłu i substancji gazowych w zakładach posiadających pozwolenia zintegrowane,
- ograniczenie – docelowo eliminacja niskiej emisji ze źródeł komunalnych w miastach i terenach zwartej zabudowy mieszkaniowej poprzez: skuteczną budowę sieci gazowej, zastępowanie paliw wysokoemisyjnych paliwami ekologicznymi (paliwami niskoemisyjnymi), energią ze źródeł zbiorczych lub energią ze źródeł odnawialnych oraz promocję budownictwa energooszczędnego,
- edukacja ekologiczna w zakresie potrzeb i możliwości dążenia do ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu m.in. poprzez oszczędność energii elektrycznej, promowanie stosowania niskoemisyjnych lub odnawialnych źródeł energii, biopaliw itp.

Priorytet ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów³¹:

W ramach tego obszaru tematycznego wspierane będą głównie zadania związane z zachowaniem różnorodności biologicznej na poziomie ekosystemów i gatunków w tym: ochrona obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych oraz ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, szczególnie narażonych na antropopresję. Istotne znaczenie będzie miało wspieranie przedsięwzięć służących ochronie gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów, a także zarządzanie gatunkami konfliktowymi. Realizacja tego priorytetu wymaga przemyślanego i konsekwentnego działania, poczynwszy od kompleksowej diagnozy stanu środowiska po opracowanie i uchwalenie wymaganych prawem planów/programów ochrony.

Ochrona korytarzy ekologicznych zagwarantuje zachowanie stanu różnorodności biologicznej w istniejących centrach tej różnorodności biologicznej oraz utrzymanie ciągłości procesów przyrodniczych, a przez to stabilizację ekosystemów. Ważnym zadaniem jest ochrona obszarów sieci Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury, a w przyszłości aktywność Funduszu może się wiązać z wsparciem prac polegających na inwentaryzacji, tworzeniu baz danych, czy wykupie gruntów w miejscach kluczowych dla zachowania ciągłości korytarzy.

Zrównoważona wielofunkcyjna gospodarka leśna, rolna i rybacka przyczyni się do zapobiegania zmianom klimatycznym oraz łagodzenia ich skutków, wymierania gatunków i zachowania zasobów naturalnych.

Kierunki wsparcia w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów będą następujące:

- działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- opracowywanie planów ochrony dla obszarów podlegających ochronie na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz prowadzenie monitoringu przyrodniczego,
- przedsięwzięcia związane z ochroną i przywracaniem chronionych gatunków roślin lub zwierząt,

³¹ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

- przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, w tym m.in.:
 - *utrzymanie różnorodności siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk,*
 - *zwiększenie do stanu właściwego liczebności populacji zwierzyny drobnej,*
 - *poprawa stanu zniszczonych cennych przyrodniczo ekosystemów, zwłaszcza dolin rzecznych oraz siedlisk, w tym wodno-błotnych i leśnych,*
 - *sukcesywna rewitalizacja parków podworskich i miejskich.*

Priorytet inne działania ochrony środowiska:

- rozwój sieci stacji pomiarowych, laboratoriów i ośrodków przetwarzania informacji, służących badaniu stanu środowiska,
- system kontroli wnoszenia przewidzianych ustawą opłat za korzystanie ze środowiska, w szczególności tworzenie baz danych podmiotów korzystających ze środowiska obowiązanych do ponoszenia opłat,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska, innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- wspomaganie systemów gromadzenia i przetwarzania danych związanych z dostępem do informacji o środowisku,
- działania polegające na zapobieganiu i likwidowaniu poważnych awarii, a także ich skutków,
- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- wojewódzkie programy ochrony środowiska, programy ochrony powietrza, plany działań krótkoterminowych, programy ochrony przed hałasem, programy ochrony i rozwoju zasobów wodnych, plany gospodarki odpadami, plany gospodarowania wodami oraz krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, a także wspomaganie realizacji i systemu kontroli tych programów i planów.

Wskaźniki i efekty ekologiczne:

priorytet I

- ochrona i zrównoważone gospodarowania zasobami wodnymi:
 - liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszanego oczyszczania ścieków (RLM),
 - liczba ludności objętej środkami ochrony przeciwpowodziowej (osoby),

priorytet II

- racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi:
 - ograniczenie masy składowanych odpadów (Mg/rok),

priorytet III

- ochrona atmosfery:
 - ograniczenie emisji dwutlenku węgla, tlenków siarki, tlenków azotu, pyłów (Mg/rok),

priorytet IV

- ochrona bioróżnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów:
 - łączna powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę właściwego stanu ekosystemów (ha),
 - liczba gatunków z czerwonej księgi gatunków zagrożonych, chronionych w wyniku wsparcia (szt.).

Wspólna strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku jako słabość systemu wskazuje niejednolity w skali kraju system ewidencji i raportowania efektów ekologicznych. Przyjęte powyżej wskaźniki określa się jako doraźne do czasu wdrożenia jednolitej ewidencji głównych efektów ekologicznych. Zakłada się rozszerzenie wskaźników w poszczególnych priorytetach oraz przyjęcie wskaźników dla innych działań Wojewódzkiego Funduszu. Opracowane zostaną one w sposób jednolity dla wojewódzkich funduszy i Narodowego Funduszu.

VI. Struktura organizacyjna i instrumenty finansowania

- a) sytuacja finansowa Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w latach 2009 – 2011 i możliwości finansowania realizacji w latach 2013 – 2020,

Na działania proekologiczne Fundusz udziela pomocy finansowej zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym przez Radę Nadzorczą planem finansowym. Podstawowymi założeniami przyjętymi przy opracowaniu planu finansowego są:

- zdolność Funduszu do regulowania podjętych zobowiązań,
- pokrycie wydatków statutowych przychodami statutowymi,
- nieobniżanie stanu funduszu statutowego,
- zapewnienie środków na wypłatę pożyczek i dotacji w celu pełnej absorpcji bezzwrotnych środków unijnych na zadania z zakresu ochrony środowiska w województwie kujawsko – pomorskim.

Stan aktualny Funduszu

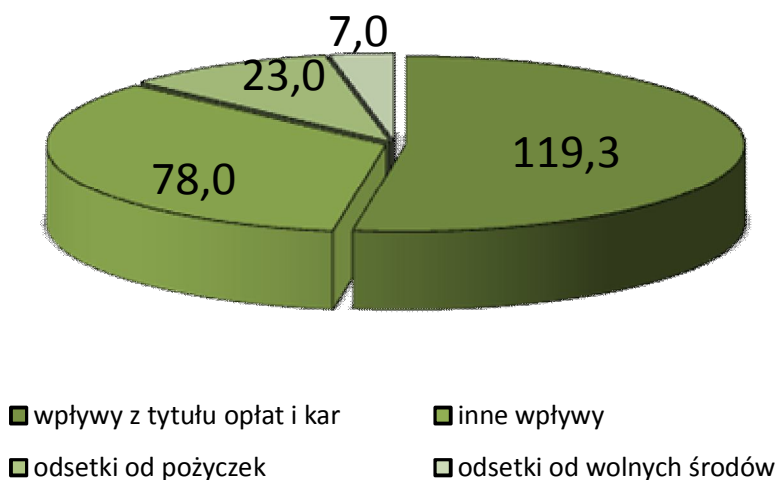
Dotychczasowa tendencja w zakresie stanu funduszu własnego charakteryzuje się dynamicznym wzrostem.

W okresie od 1 stycznia 2009 roku do 31 grudnia 2011 roku stan funduszu własnego zwiększył się o 74 mln zł. Zwiększenie funduszu własnego następowało w wyniku wypracowania zysku z lat poprzednich. Zyski za lata poprzednie zostały przeznaczone na zwiększenie funduszu rezerwowego.

Struktura wpływów i wydatków Funduszu

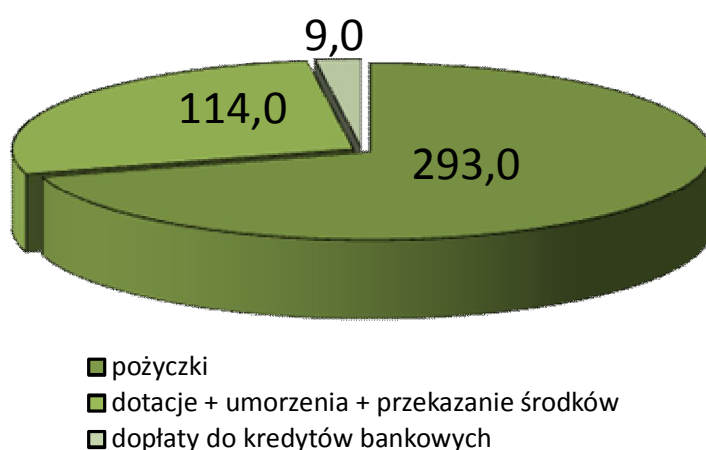
Źródłem wpływów Funduszu są opłaty za korzystanie ze środowiska i kary za jego naruszenie oraz degradację, przychody z tytułu odsetek od udzielonych pożyczek, a także oprocentowanie wolnych środków.

Struktura przychodów WF w latach 2009 - 2011 r. (w mln zł)

Dzięki temu, że główną formą dofinansowania działań proekologicznych są pożyczki, Fundusz stanowi „odnawialne źródło finansowania” ochrony środowiska. Efekt „dźwigni finansowej” uzyskany przez włączenie do współpracy z Wojewódzkim Funduszem banków, oznacza większą dostępność kapitału na rynku ochrony środowiska i osiągnięcie większych efektów ekologicznych. Wojewódzki Fundusz oferuje instrumenty ekonomiczne dostosowane do projektu i możliwości beneficjenta, m.in. pożyczki, dotacje, przekazanie środków finansowych, dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych.

Finansowanie ochrony środowiska w latach 2009 - 2011 r. (w mln zł)

Instrumenty ekonomiczne, stosowane przez Fundusz, przeznaczone są na dofinansowanie głównie inwestycji o znaczeniu wojewódzkim, których celem i efektem ekologicznym jest likwidacja

zanieczyszczeń wody, powietrza i ziemi. Finansowane są również zadania z dziedziny gospodarki wodnej, monitoringu środowiska, przeciwdziałania zagrożeniom środowiska, ochrony przyrody i leśnictwa, popularyzowania wiedzy ekologicznej, profilaktyki zdrowotnej dzieci, a także prace naukowo-badawcze i ekspertyzy.

W latach 2009-2011 Fundusz zawarł około trzy tysiące umów przeznaczając na finansowanie przedsięwzięć ekologicznych ponad 482 mln zł.

Wojewódzki Fundusz jest partnerem w obsłudze środków zagranicznych przeznaczonych na ochronę środowiska. W wyniku porozumienia z 25 czerwca 2007 roku Ministerstwo Środowiska, pełniące rolę Instytucji Pośredniczącej w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko, przekazało część swoich zadań m.in. Wojewódzkim Funduszom Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Tym samym WFOŚiGW w Toruniu stał się Instytucją Wdrażającą dla projektów o wartości do 25 mln euro, realizowanych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami i ochrony powierzchni ziemi. Fundusz przyjmuje i ocenia wnioski o dofinansowanie w ramach I i II osi priorytetowej PO IiŚ, by następnie nadzorować i rozliczać projekty kierowane do realizacji.

Z pełnionej przez Fundusz roli instytucji uczestniczącej we wdrażaniu projektów współfinansowanych ze środków europejskich, redystrybuował on w latach 2009 – 2011 kwotę 30,8 mln zł.

Możliwości finansowania zadań przez Fundusz w latach 2013 – 2020

Możliwości finansowania Funduszu wyznaczają:

- stan majątkowy Funduszu, zwłaszcza skumulowane środki finansowe,
- wysokość wpływów z tytułu:
 - opłat i kar za korzystanie ze środowiska,
 - zwrotu rat pożyczek,
 - wpływów z działalności Funduszu w tym oprocentowania udzielonych pożyczek, oprocentowania wolnych środków oraz pozostałych wpływów,
- zobowiązania z zawartych umów o dofinansowanie.

Stan funduszu oznaczający wielkość funduszu własnego składa się z funduszu statutowego rezerwowego i wyniku finansowego roku obrotowego. W okresie od 1 stycznia 2013 roku do 31 grudnia 2015 roku stan funduszu własnego będzie miał tendencję malejącą, a od 1 stycznia 2016 będzie stopniowo wzrastał. Nastąpi wzrost stanu należności z tytułu udzielonych pożyczek o 23 mln zł. Zakłada się, że średni wynik finansowy w poszczególnych latach będzie ujemny i zostanie pokryty z utworzonego w poprzednich latach funduszu rezerwowego. Planowany ujemny wynik finansowy jest skutkiem przeznaczenia większych środków na wypłaty dotacji w latach 2013 – 2015 w związku z realizacją porozumienia z dnia 20.08.2010 roku dotyczącego współpracy w zakresie realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych zmierzających do przywrócenia równowagi ekologicznej na terenach gmin województwa kujawsko – pomorskiego, które poniosły straty środowiskowe spowodowane budową autostrady A1.

Środki pochodzące z opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska są podstawowym źródłem przychodów zasilających fundusz statutowy. Przychody te stanowią źródło finansowania dotacji udzielanych przez Fundusz.

Zgodnie z przyjętymi do Strategii założeniami wpływ z opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska wyniosą łącznie około 322 mln zł.

Poziom wpływ z tytułu zwrotu rat pożyczek wynika z wielkości pożyczek udzielonych przez Fundusz w latach poprzednich i planowanych do wypłaty w latach 2013-2020. Zakłada się,

że zwroty rat pożyczek w okresie objętym Strategią będą kształtować się na stałym poziomie i ogółem wyniosą około 600 mln zł.

Na przychody z działalności Funduszu składają się:

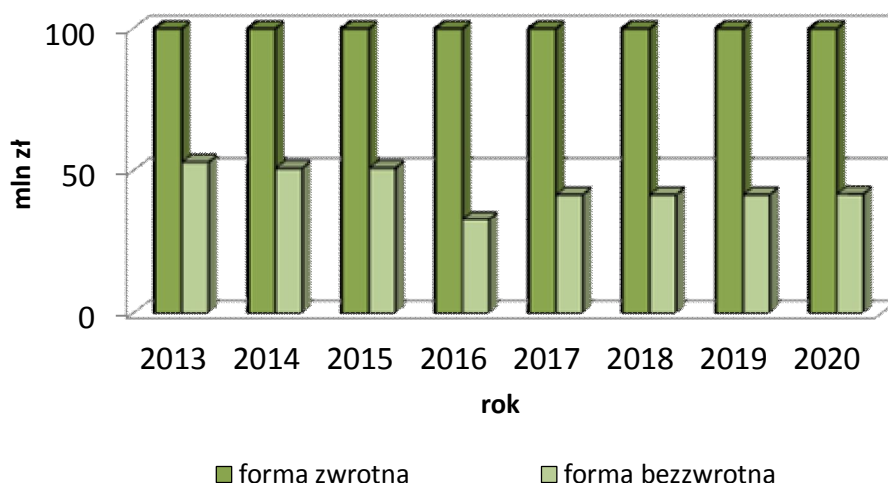
- oprocentowanie udzielonych pożyczek,
- oprocentowanie wolnych środków,
- inne przychody.

W latach 2013-2020 łączne przychody z działalności Funduszu wynosić będą około 112 mln zł. Dominującą pozycję będą stanowiły przychody z tytułu oprocentowania udzielonych pożyczek. Planuje się, że w analizowanym okresie wyniosą one około 96 mln zł. Wpływy z tego tytułu będą miały tendencję malejącą, co wynika z pogorszenia zdolności samorządów do zaciągania zobowiązań finansowych, w sytuacji braku stabilności gospodarczej. W przypadku przychodów z oprocentowania wolnych środków przewiduje się wpływy w wysokości około 16 mln zł.

Przewiduje się, że w latach 2013-2020 środki dyspozycyjne Funduszu na finansowanie zadań wyniosą około 1 278 mln zł.

Uwzględniając wielkość umorzeń w poszczególnych latach oraz bankowe kredyty preferencyjne udzielane z dopłatami Funduszu, łączna pomoc finansowa przeznaczona na ochronę środowiska w latach objętych Strategią przedstawiać się będzie następująco:

Wydatki na ochronę środowiskaw latach 2013-2020 (w mln zł)

Główną formą dofinansowania zadań przez Fundusz będą pożyczki oraz dotacje (łącznie 1 180 mln zł). Zakłada się, że największy udział Funduszu w dofinansowaniu zadań ogółem będą stanowiły pożyczki (około 70% łącznego dofinansowania).

Zakłada się, że w latach objętych Strategią umorzone zostaną części kwot pożyczek udzielonych przez Fundusz w latach ubiegłych i będzie to kwota około 100 mln zł. Umorzenia mają charakter warunkowy. Fundusz stosując politykę wysokich umorzeń będzie rekompensował niski poziom dotacji na zadania inwestycyjne.

Szczegółowe zasady dofinansowania zadań proekologicznych przez Fundusz w poszczególnych latach określane będą w „Zasadach udzielania pomocy finansowej” na dany rok.

b) analiza SWOT WFOŚiGW w Toruniu,

WFOŚiGW w Toruniu jest samorządową osobą prawną działającą z mocy ustawy Prawo ochrony środowiska, w oparciu o statut nadany mu uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr. XLV/1172/10 z dnia 26 kwietnia 2010r. z późn. zm.

Organami statutowymi Funduszu są Rada Nadzorcza i Zarząd. Fundusz posiada wysoko wykwalifikowaną kadrę zatrudnioną w Biurze Funduszu. Swoje zadania Fundusz realizuje zgodnie z przyjętą Strategią działania WFOŚiGW w Toruniu na lata 2009 – 2012, uchwalanymi co roku Listami przedsięwzięć priorytetowych i Planami finansowymi.

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
system organizacji		system organizacji	
1	Bardzo dobra znajomość uwarunkowań regionalnych	1	Niedoskonałe kryteria wyboru projektów
2	Posiadanie zweryfikowanych i aktualnych danych o stanie środowiska		
3	Długoterminowe programy działań związanych z poszczególnymi obszarami środowiska dające podstawę do kompleksowych rozwiązań		
4	Kompetentna i doświadczona kadra mająca szerokie spektrum wiedzy na temat stanu środowiska regionu	2	Niejednolite wskaźniki oceny efektów ekologicznych w skali kraju
5	Współpraca z WIOSiem, jednostkami samorządu terytorialnego – wymiana doświadczeń i stanu wiedzy		
system finansowania		system finansowania	
1	Stabilne przychody oparte o regulacje ustawowe	1	Mało elastyczny tryb dofinansowania w formie dotacji
2	Osobowość prawna	2	Niedostatki systemu informatycznego
3	Udział we wdrażaniu POIiŚ	3	Niewystarczająca promocja działań i możliwości w środkach masowego przekazu
4	Współpraca z NFOŚiGW, bankami oraz innymi jednostkami terytorialnymi	4	
5	Wieloletnie doświadczenie w finansowaniu ochrony środowiska		
SZANSE		ZAGROŻENIA	
system organizacji		system organizacji	
1	Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa	1	Brak kompleksowych rozwiązań ujmujących środowisko jako całość
2	Realizacja regulacji akcesyjnych i krajowych zobowiązujących do podniesienia jakości środowiska	2	Likwidacja wojewódzkich funduszy

3	Miarodajne efekty poprawy stanu środowiska – „widoczne dla każdego z nas” -> zadowolenie społeczeństwa i kontrahentów		
system finansowania		system finansowania	
1	Zwiększenie efektywności systemu windykacji kar i opłat środowiskowych	1	Zmniejszenie zdolności zaciągania zobowiązań przez samorządy terytorialne
2	Poprawa stanu wiedzy przedsiębiorców na temat obowiązków uiszczania opłat środowiskowych	2	Niedostateczna pula środków finansowych
		3	Niestabilność gospodarki powoduje niechęć do inwestowania w ochronę środowiska przez przedsiębiorców

c) polityka komunikacyjna Funduszu,

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska pragnąc osiągnąć najlepsze efekty w zakresie poprawy stanu środowiska przywiązuje wagę do sposobu komunikacji z otoczeniem. Polityka komunikacyjna Funduszu wykorzystuje następujące narzędzia przepływu informacji:

- kontakty telefoniczne,
- pocztę e-mail,
- stronę internetową,
- biuletyn informacji publicznej,
- pocztę tradycyjną,
- kwartalnik EKO-misja,
- udział Zarządu i pracowników w naradach i spotkaniach,
- udostępnienie zasad działania Funduszu w formie broszur,
- organizację szkoleń, seminariów.

W podstawowej komunikacji z beneficjentami wykorzystywane są głównie bezpośrednie kontakty w siedzibie Funduszu lub w siedzibie beneficjenta. Wspomagającą formą są kontakty telefoniczne oraz poczta elektroniczna i tradycyjna. Dla klientów organizowane są konferencje, spotkania, szkolenia których zadaniem jest stworzenie miejsca wymiany doświadczeń.

W kontaktach z otoczeniem (instytucje, organy, potencjalni beneficjenci) wykorzystywany jest głównie udział przedstawicieli Funduszu w różnego rodzaju spotkaniach, na których jest możliwość przedstawienia działalności Funduszu.

Zarówno do obecnych i potencjalnych beneficjentów jak i do otoczenia zainteresowanego działalnością Funduszu kierowane są informacje zawarte na stronie internetowej, w biuletynie informacji publicznej oraz w broszurach informacyjnych.

Komunikacja wewnętrzna między pracownikami, a kierownictwem i Zarządem odbywa się w zasadniczej części poprzez kontakty bezpośrednie na naradach, spotkaniach i szkoleniach. Dodatkowo w formie elektronicznej rozsyłany jest przegląd prasy dotyczący aspektów środowiskowych wraz z kroniką prawną dotyczącą zmian w przepisach prawnych.

Nową przyszłościową formą przepływu informacji stał się kwartalnik Wojewódzkiego Funduszu EKO-misja, w którym publikowane są artykuły na temat: aktualnych wydarzeń środowiskowych w województwie, ekoinnowacyjnych rozwiązań zastosowanych w realizowanych projektach oraz działania organizacji współpracujących w zakresie prośrodowiskowym.

Stosowane formy są skutecznymi narzędziami zarówno w zakresie przepływu informacji jak i wymiany doświadczeń, a przede wszystkim identyfikacji potrzeb w zakresie ochrony środowiska w regionie.

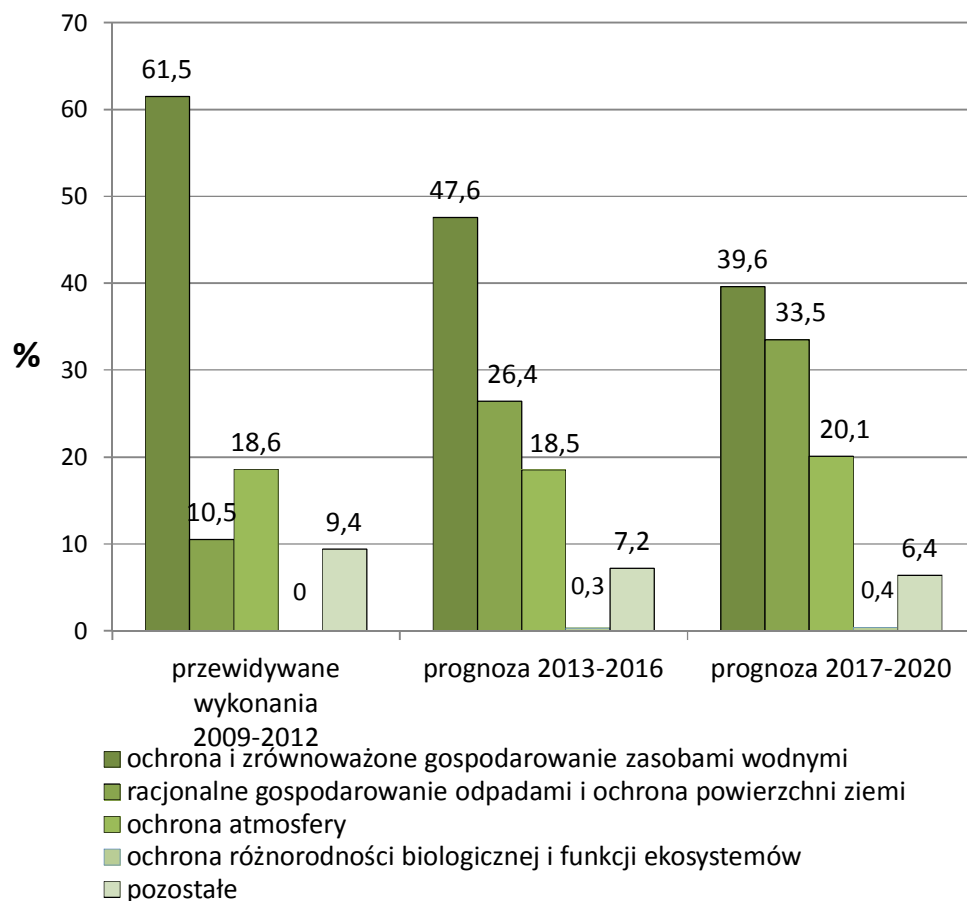
W okresie objętym strategią zamierza się utrzymać stosowane dotychczas formy komunikacji a także rozwinąć nowe poprzez wykorzystanie nowej siedziby. Zmiana siedziby Funduszu ma przełożyć się na rozwój komunikacji w formie bezpośredniej tj. szkoleń, spotkań i ekspozycji informacji. Celem na przyszłość jest również rozwinięcie relacji z mediami oraz centrami edukacji ekologicznej poprzez aktywność Funduszu jako organizacji oraz jego siedziby.

VII. Finansowanie

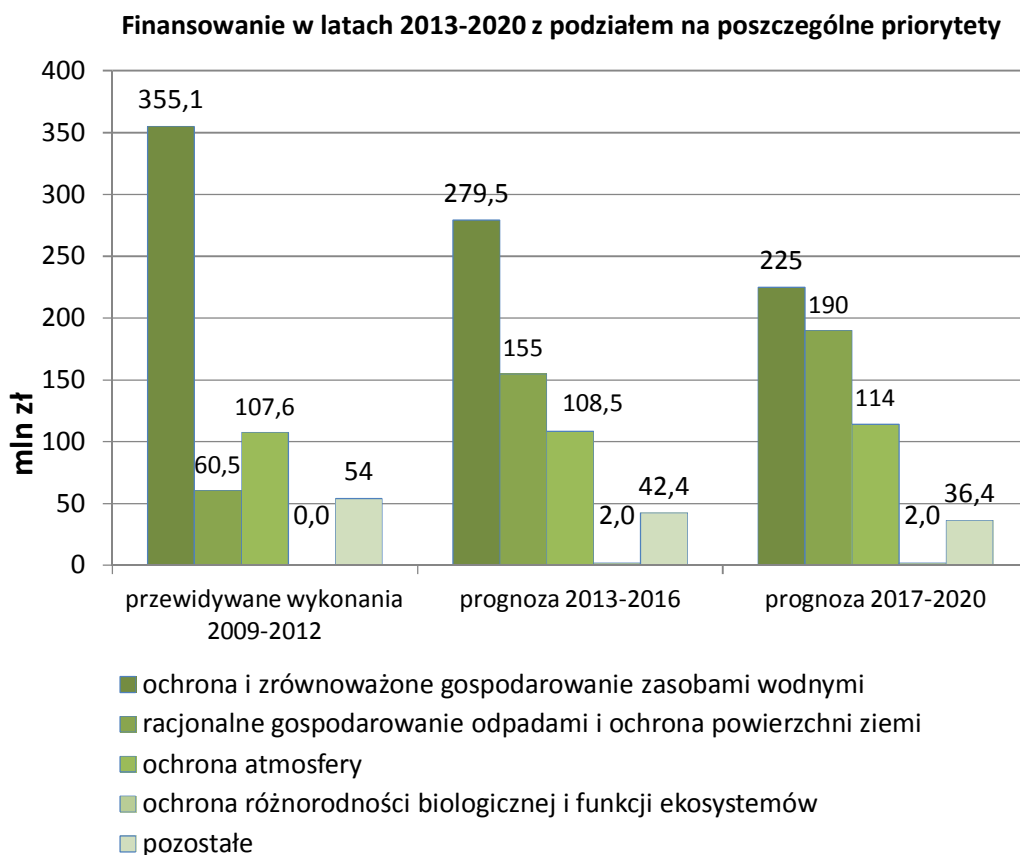
Planowane finansowanie w latach 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku:

a) z podziałem na poszczególne priorytety w %,

Finansowanie w latach 2013-2020 z podziałem na poszczególne priorytety

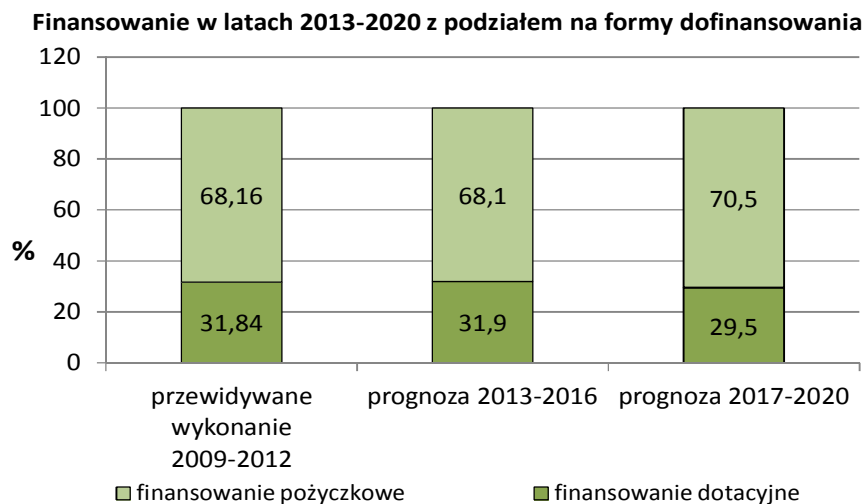

b) z podziałem na poszczególne priorytety w mln zł,

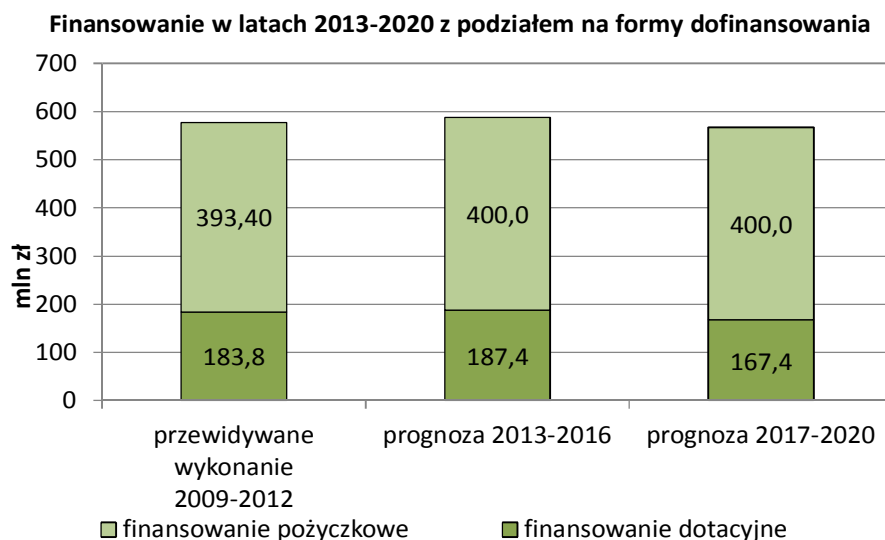

Prognoza na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 roku przewiduje istotne zmniejszenie nakładów na finansowanie działań z zakresu ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi. Wynika to ze zrealizowania w latach ubiegłych oczyszczalni gminnych na terenie naszego województwa. Także stopień skanalizowania miejscowości o zwartej zabudowie jest wysoki. Nakłady z zakresu gospodarki ściekowej w latach 2013 – 2016 skierowane będą głównie na modernizację istniejących oczyszczalni ścieków, rozbudowę sieci kanalizacyjnych i rozwiązywanie problemów gospodarki osadowej. Istotne zwiększenie nakładów na priorytet jakim jest racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi, wynika z konieczności znaczących inwestycji związanych z wprowadzaniem nowych zasad gospodarowania odpadami komunalnymi. Niezbędne są inwestycje m.in. w zakresie rozbudowy i modernizacji regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych oraz budowy punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Istotne zwiększenie nakładów przewiduje się także w priorytecie ochrona klimatu, atmosfery oraz wspieranie przejścia do gospodarki niskoemisyjnej. Środki głównie skierowane będą na ograniczenie niskiej emisji poprzez likwidację lokalnych kotłowni węglowych i rozwój odnawialnych źródeł energii. Niewielki wzrost w wielkości środków skierowanych na ten obszar wynika z dużych zobowiązań WFOŚiGW w Toruniu z tytułu zawartych umów w latach 2011 – 2012 na gospodarkę wodno – ściekową z wypłatą środków w latach 2013 – 2015.

c) z podziałem na formy dofinansowania w %,

d) z podziałem na formy dofinansowania w mln zł,

Finansowanie dotacyjne obejmuje: dotacje, umorzenia pożyczek, dopłaty do oprocentowania, przekazania środków jednostkom budżetowym i innym. W latach 2013-2016 nie przewiduje się istotnej zmiany proporcji między finansowaniem dotacyjnym, a pożyczkowym.

e) przewidywane potrzeby w odniesieniu do możliwości funduszu – braki w finansowaniu,

W okresie funkcjonowania Strategii przewiduje się pełne zaspokojenie potrzeb finansowych beneficjentów w zakresie pożyczek na przedsięwzięcia zgodnie z zasadami udzielania pomocy

finansowej i kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Toruniu. W przypadku przedsiębiorców dodatkowym warunkiem jest posiadanie odpowiedniej sytuacji finansowej gwarantującej spłatę pożyczki, przedstawienie akceptowalnego przez Fundusz zabezpieczenia oraz spełnienie wymogów w zakresie pomocy publicznej. W zakresie wniosków dotacyjnych przewiduje się spełnienie oczekiwań wnioskodawców na poziomie około 30%. Spowodowane jest to dużą ilością wniosków i wynikającymi z nich oczekiwaniami finansowymi beneficjentów. Ograniczenia kwotowe wynikają z planowanych możliwości finansowych Funduszu, a także w miarę możliwości, wymogiem niezmnieszenia funduszu statutowego.

VIII. Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkimi funduszami

Realizacja misji i priorytetów Wspólnej Strategii następować będzie w wyniku realizacji działań zgrupowanych w ramach czterech perspektyw. Aby ta misja (cel generalny) była pomyślnie realizowana, musi dokonywać się postęp w każdej z tych perspektyw, a więc – z perspektywy beneficjentów, finansów, procesów wewnętrznych i innowacji. Ponadto poszczególne działania w perspektywach nie są wzajemnie izolowane od siebie; zachodzą między nimi istotne interakcje.

Układ czterech perspektyw strategicznych w kontekście realizacji wspólnej misji Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy przedstawia poniższy rysunek.³²

Rys. 1: Układ czterech perspektyw strategicznych w kontekście realizacji misji.

³² Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

PERSPEKTYWA 1 – FINANSE

Perspektywa finansowa Wspólnej Strategii dotyczy podstawowego obszaru, jakim zajmują się fundusze: finansowania zadań na rzecz środowiska. Kluczowe dla perspektywy finansowej jest pojęcie optymalizacji finansowania, która jest tu rozumiana w dwóch aspektach.

Po pierwsze chodzi o *optymalizację finansowania* rozumianą jako wypracowanie systemu jak najlepszego dobierania odpowiednich form, kierunków i zasad finansowania do zróżnicowanych potrzeb beneficjentów w kontekście różnych celów środowiskowych, przy jak najlepszym wykorzystaniu możliwości Funduszy. W tej perspektywie została też uwzględniona specyfika Funduszy, które jako instytucje publiczne, kierują się nie tylko opłacalnością, ale przede wszystkim interesem publicznym i środowiskowym, a dzięki temu mogą lepiej finansować realizowanie celów polityk publicznych dotyczących środowiska. W tym sensie optymalne finansowanie to finansowanie wg zasad i w formie tak dobranej do kierunku, specyfiki beneficjenta i celu środowiskowego, aby zagwarantować maksymalną skuteczność (mierzoną wielkością efektu ekologicznego) przy jak największej efektywności finansowej (mierzonej wielkością efektu ekologicznego z jednej złotówki zainwestowanej w przedsięwzięcie).

Po drugie chodzi o *optymalizację finansowania* rozumianą jako systemową komplementarność finansowania przez poszczególne fundusze. Rozumie się przez to elastyczny system konsultowania programów priorytetowych, list przedsięwzięć priorytetowych i innych zamierzeń co do finansowania w taki sposób, aby unikać niezamierzonego podwójnego finansowania tych samych przedsięwzięć przez więcej niż jeden Fundusz, a z drugiej strony – aby w obszarach uznanych potrzeb środowiskowych nie pozostawały niezamierzone „białe plamy”, niepokryte finansowaniem żadnego Funduszu. W tym sensie optymalne finansowanie, to finansowanie całego uznanego w danej chwili obszaru potrzeb, w którym każde zadanie uzyskuje bezpośrednio finansowanie tylko z jednego Funduszu.³³

Aktualny zakres współpracy:

- OZE, odnawialne źródła energii, umowa pożyczki podpisana między NFOŚiGW, a Wojewódzkim Funduszem w Toruniu dotycząca dofinansowania przedsięwzięć z zakresu „Budowy, rozbudowy lub modernizacji OZE lub źródeł wysokosprawnej kogeneracji wraz z podłączeniem do sieci przesyłowej energii cieplnej lub elektrycznej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego”,
- umowa udostępnienia środków na lata 2012 – 2013, umożliwiająca realizację wspólnego projektu w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, łączna pula środków finansowych 9 mln zł, przystępne warunki dofinansowania, z których mogą korzystać różnego rodzaju beneficjenci, w związku z realizacją przedsięwzięć objętych programem usuwania azbestu możliwe będzie w przeciągu dwóch lat usunięcie i prawidłowe unieszkodliwienie 2000 Mg wyrobów zawierających azbest,
- system zielonych inwestycji – system GIS – Green Investment Scheme jest pochodną mechanizmu handlu uprawnieniami do emisji i ma za zadanie przeznaczenie środków finansowych na ściśle określone cele ochrony środowiska. Współpraca w tym zakresie ma wzmocnić odczuwalne efekty ekologiczne.

³³ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

Planowana współpraca:

Ponadto, w celu ochrony jezior Polski Północnej planowany jest projekt programu współpracy Wojewódzkich Funduszy z: Olsztyna, Szczecina, Gdańska i Torunia. Porozumienie to ma zostać podpisane w przyszłości i może stanowić zespół działań obejmujących okres lat 2013 – 2016, a polegających na diagnozie aktualnego stanu wraz z identyfikacją problemów oraz wyznaczenie podstawowych założeń programowych.

Przepływ informacji o możliwościach dofinansowania pochodzącego z Narodowego Funduszu dla lokalnych i regionalnych inwestycji i wspólne ich wykorzystanie na terenie województwa.

PERSPEKTYWA 2 – BENEFICJENCI

Relacja z beneficjentami jest kluczowo ważna dla każdego dobrze działającego podmiotu sektora publicznego, świadczącego usługi na rzecz obywateli. Zasada ta, staje się szczególnie ważna właśnie teraz, w chwili tworzenia niniejszej Strategii oraz Wspólnej Strategii, w kontekście generalnej zmiany w modelu zarządzania publicznego, jaką przechodzi nasz kraj. Model zarządzania publicznego z włączeniem mechanizmów rynkowych i nastawienia na efektywność, znany pod nazwą *New Public Management*, trzydzieści lat temu był ważną nowością, jednak obecnie nie jest już wystarczającą odpowiedzią na wyzwania współczesności i nie zaspokaja w całości aspiracji obywatelskiego społeczeństwa informacyjnego. Toteż musi być uzupełniany rekomendowanym przez ONZ modelem *Good Governace*, którego kluczowymi wartościami są między innymi: uczestnictwo obywateli w decyzjach publicznych i przejrzystość procedur publicznych. Włączenie się Funduszy w ten nurt zmian w zarządzaniu publicznym jest odpowiedzią na aktualną zmianę oczekiwań społeczeństwa obywatelskiego, ale też ma kluczowe znaczenie dla budowania zaufania do systemu funduszy w społeczeństwie i przez to wpływa na skuteczność systemu. Ponadto nastawienie na dialog z beneficjentami, w tym na konsultację nowych, dopiero planowanych rozwiązań, daje funduszom szansę na lepsze rozpoznanie potrzeb społecznych i środowiskowych, trafniejsze dostosowanie zasad, form i kierunków dofinansowywania przedsięwzięć do tych potrzeb.³⁴

Zakres współpracy:

- system szkoleń, konferencji, seminariów będących platformą wymiany doświadczeń oraz możliwością spotkania i poznania „sąsiadów”,
- przetwarzanie informacji zwrotnej od beneficjentów w wartość dodaną funduszu – system oceny współpracy między Funduszem, a beneficjentami,
- rozwój e-usługi beneficjentów.

PERSPEKTYWA 3 – PROCESY WEWNĘTRZNE

W trzeciej perspektywie realizowane będą cele ukierunkowane na poprawę procesów wewnętrznych systemu. Przez „procesy wewnętrzne” rozumie się tu procesy zachodzące wewnątrz całego systemu funduszy (a nie – wewnątrz poszczególnych funduszy). Trzecia perspektywa obejmuje te spośród procesów wewnętrznych, które nie były uwzględnione w perspektywach 1 i 2, a więc te, które nie dotyczą bezpośrednio finansowania, ani relacji z beneficjentami. Akcentuje się w nim trzy obszary celów: podnoszenie kwalifikacji i kompetencji pracowników, poprawa informacji i promocji

³⁴ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

kierowanej na zewnątrz i cyfryzacja procesów wewnętrznych rozumianych jako system komunikacji wewnątrz systemu funduszy.³⁵

Zakres współpracy:

- współpraca w procesie promocji funduszy,
- tworzenie wspólnej bazy wiedzy realizowanych projektów i zmian zachodzących w środowisku,
- wspólne spotkania, szkolenia – forma wymiany doświadczeń.

PERSPEKTYWA 4 – INNOWACJE, WYZWANIA, ROZWÓJ

W ramach czwartej perspektywy realizowane będą inicjatywy ukierunkowane na kreowanie nowych aktywności i kierunków działania systemu funduszy oraz odpowiedzi na nowe wyzwania. Niniejsza Strategia oraz Wspólna Strategia są tworzone w specyficznym momencie, kiedy przeformułują się podstawowe założenia polityki środowiskowej, a więc należy przewidywać, że w najbliższych latach zmiany w pracy funduszy mogą być zasadnicze i nastąpić skokowo. Można spodziewać się zmiany podstawowych zasad regulujących dotychczasowe polityki (np. odstępstwa od mechanizmu handlu emisjami w jego obecnej postaci), czy zmiany podstawowych kryteriów oceny (np. zastąpienia mierzenia „efektu ekologicznego” przez mierzenie efektu z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju). W tej sytuacji zdezaktualizują się w znacznej części dotychczasowe kompetencje instytucjonalne Funduszy i trzeba będzie szybko nabywać nowe kompetencje, a w tym celu Fundusze muszą stać się organizacjami uczącymi się i przestawić się na innowacyjne podejście do własnej przyszłości. Dodatkowo należy brać pod uwagę, że w otoczeniu działania Funduszy także musi nastąpić przestawienie się na gospodarkę innowacyjną. Dotychczasowe źródła wzrostu gospodarczego Polski, np. relatywnie niskie koszty pracy, wyczerpują się i przedsiębiorstwa działające w Polsce nie będą w stanie w dłuższej perspektywie konkurować w oparciu o nie. Szansą jest budowanie przez przedsiębiorców swej przewagi konkurencyjnej w oparciu o wzrost innowacyjności. Kierunek ten wspiera też Unia Europejska. A w innowacyjnym otoczeniu innowacyjne muszą stać się także Fundusze.

Przez INNOWACJĘ rozumie się taki nowy produkt (np. rodzaj wsparcia, inne nowe świadczenie dla beneficjenta), proces, rozwiązanie strukturalne lub marketingowe, które w chwili wprowadzania spełnia co najmniej jeden z poniższych warunków:

1. Dane jego zastosowanie nie wynika z obecnego stanu praktyki w sposób oczywisty dla specjalistów w obrębie danej dziedziny o przeciętnym poziomie wiedzy (innowacyjna koncepcja).
2. Nie jest stosowany w podobnych instytucjach lub jest stosowany w mniej niż 15% zastosowań (*oszacowanie własne*) i nie dłużej niż dwa lata (innowacyjne wdrożenie).³⁶

Zakres współpracy – szeroko pojęta współpraca w zakresie ewidencjonowania efektów ekologicznych, których analiza będzie podstawą do tworzenia priorytetów środowiskowych na przyszłość.

³⁵ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

³⁶ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku

IX. Aktualizacja i ocena funkcjonowania Strategii

Niniejsza strategia uchwalana jest w specyficznym momencie, co narzuca też sposób zaplanowania jej aktualizacji. Pierwszy rok obowiązywania strategii (rok 2013) jest zarazem ostatnim rokiem kończącym się okresu programowania UE: 2007 – 2013. Zasady dotyczące nowego okresu programowania, które będą obowiązywały począwszy od roku 2014, nie są szczegółowo znane w chwili tworzenia niniejszej Strategii. Ponadto doświadczenie z poprzedniego okresu programowania pokazuje, że uregulowania krajowe na nowy okres programowania mogą nie być gotowe z początkiem 2014 roku i należy brać pod uwagę, że będą formułowane stopniowo w ciągu całego 2014 roku. Wynika stąd konieczność zaplanowania aktualizacji Strategii w połowie jej obowiązywania (na koniec 2014 r.). Istotne jest również zagwarantowanie roli Wojewódzkiego Funduszu w Toruniu jako Instytucji Wdrażającej dla projektów w ramach wybranych osi priorytetowych POIiŚ. W wyniku tej aktualizacji możliwe więc będzie uwzględnienie zmian wynikających z programów operacyjnych dla nowej perspektywy finansowej UE, aktualizacji Polityki Ekologicznej Państwa oraz wypracowanych sposobów jednolitego mierzenia głównych efektów ekologicznych z działalności funduszy. Dodatkowo należy uwzględnić sytuacje kiedy otoczenie wymaga od nas przejścia od statecznego podejścia do planowania strategicznego do aktywnego działania. W wybranych uzasadnionych sytuacjach potrzeby środowiskowe są w miarę możliwości ekonomicznych i organizacyjnych zaspokajane. W sytuacji pojawienia się nowych możliwości fundusz poprzez aktualizację strategii działania je wykorzystuje.³⁷

Strategia obejmuje planem działań czteroletni okres 2013-2016 oraz zarysowuje ogólną perspektywę planistyczną na kolejne cztery lata 2017-2020. Okres objęty perspektywą mieści się w tym samym okresie programowania UE, co okres zasadniczy. Pozwoli to zachować spójność planistyczną przy tworzeniu kolejnej Strategii w pierwszej połowie 2016 r.

³⁷ Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku